

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว
จังหวัดนครราชสีมา

นางสาวปิยะธิดา ทิพย์วงษ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

บทคัดย่อ

ปิยะธิดา ทิพย์วงษ์ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

บ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์สอาด สุลักษณ์ , หน้า

สารนิพนธ์เล่มนี้นำเสนอผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหันสามัคคี ตำบลบ้านหัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาในประเด็นความเข้มแข็งของชุมชน ความเข้าใจและศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน รวมถึงสมาชิกผู้รู้ที่สามารถนำเงินที่กู้ไปก่อประโยชน์ เพื่อสร้างรายได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ การจัดเวทีชาวบ้าน การสำรวจโดยใช้แบบสำรวจต่าง ๆ ตลอดจนการสังเกตและสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ตามรูปแบบการประเมินแบบชีพเพื่อหาข้อมูลสรุปเกี่ยวกับโครงการที่ประเมิน ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพพอสมควร และสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ของการตั้งกองทุน โดยมีการปล่อยกู้ให้กับสมาชิก 26 ราย จากทั้งหมด 56 ราย ใน 3 กลุ่มอาชีพหลักคือ เลี้ยงสัตว์ เกษตรกรรม และค้าขาย รวมเป็นเงินที่ปล่อยกู้ทั้งหมด 422,000 บาท นอกจากนี้ยังพบว่าสมาชิกในหมู่บ้านให้ความสนใจที่จะสมัครเป็นสมาชิกกองทุนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมั่นที่มีต่อกองทุน รวมถึงแนวโน้มการเติบโตที่มั่นคงในอนาคต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

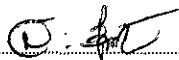
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา... *ปิยะธิดา ทิพย์วงษ์* ...
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา... *สอาด สุลักษณ์* ...
ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์นี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ
ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์สอาด สุลักษณ์)

กรรมการสอบ

(อาจารย์สามารถ บุญอาจ)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและ
การประเมินโครงการ

(รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ เดือน พ.ศ.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงาน วิจัย อาทิเช่น

- อาจารย์สอาด สุกฤษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- อาจารย์สามารถ บุญอาจ กรรมการสอบสารนิพนธ์
- อาจารย์สุวิมล มาสันเทียะ อาจารย์นิเทศ
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสีคิ้ว
- นายคำศิริมจันทิก ประธานกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้

ข้อมูลและอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความ

อนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็น อย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

ปิยะธิดา ทิพย์วงษ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
หน้าอนุมัติ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ช
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	1
1.3 กรอบแนวคิดทฤษฎี	2
1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์	5
2.2 ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	7
2.3 การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	8
2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	9
2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	10
2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	11
2.7 หลักการประเมินโครงการ ในรูปแบบการประเมินแบบซิปโมเดล	12
2.8 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	15
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ	16
3.1 วิธีการประเมินโครงการ	16

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	17
3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ	17
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	23
3.5 การเก็บข้อมูล	24
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	25
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	26
4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน	26
4.2 ผลการประเมินโครงการโดยรวม	43
4.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้	48
4.4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	49
4.5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์	49
บทที่ 5 สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ	52
5.1 สรุป อภิปรายผล	52
5.2 ข้อเสนอแนะ	58
บรรณานุกรม	59
ภาคผนวก ก แผนที่หมู่บ้านหันสามัคคี	61
ภาคผนวก ข ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	65
ภาคผนวก ค แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน	76
ภาคผนวก ง แบบรายงาน บร. 1 – บร. 12	87

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 3.1 ระบบการทำงานของโครงการหมู่บ้านและชุมชนเมือง	18

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 แสดงสถานะการณ์มลพิษทางน้ำ ปี พ.ศ. 2539 – 2541	35
ตารางที่ 4.2 แสดงพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย	35
ตารางที่ 4.3 แสดงความอุดมสมบูรณ์ของดินในการทำการเกษตรกรรม	36
ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนร้อยละของประชากรหมู่บ้านหันสามัคคี	40

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

อาชีพของประชากรในชนบทส่วนใหญ่ของไทยคือ เกษตรกรรม ดังนั้นการทำงานจึงต้องพึ่งพาธรรมชาติ หากปีใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือแม้แต่มีปริมาณฝนมากเกินไปเกินความต้องการแล้ว จะทำให้พืชผลได้รับความเสียหาย ส่งผลให้ต้องขาดทุน และต้องกู้หนี้ยืมสิน เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และเป็นทุนในการประกอบอาชีพครั้งต่อไปเป็นผลให้ชาวบ้านซึ่งเดิมยากจนอยู่แล้วมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ปีใดผลผลิตได้ผลดี ราคาสูง เงินกำไรที่ได้จากการขายผลผลิตมักถูกหักเพื่อใช้หนี้เงินกู้ เหลือเก็บไว้กินบ้างเล็กน้อย ไม่มีพอที่จะเป็นเงินเก็บเพื่อใช้ในเวลาฉุกเฉิน ส่งผลให้สมาชิกของครอบครัวต้องออกไปหารายได้เสริม โดยการไปทำงาน ในกรุงเทพฯ เพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ทำให้ครอบครัวต้องแยกกันอยู่ รัฐบาลได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าวจึงได้มีนโยบายช่วยเหลือ โดยจัดให้มีกองทุนหมู่บ้านๆ ละ 1 ล้านบาทขึ้น เพื่อเป็นแหล่งทุนกู้ยืมแก่ชาวบ้าน โดยสมาชิกชุมชนเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการ และกำหนดระเบียบต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อความสะดวกในการดำเนินงาน โดยให้สมาชิกในชุมชนเลือกประธานและคณะกรรมการต่างๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นตัวแทนในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้ทราบว่าผลการดำเนินงานดังกล่าวประสบผลสำเร็จเพียงใด รัฐบาลจึงได้จัดนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต เข้ามาประจำที่หมู่บ้านๆ ละ 1 คน เพื่อติดตามเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานต่างๆ และข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 1) เพื่อทราบพื้นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
- 2) เพื่อประเมินสถานการณ์เสนอแนวความคิดแก่กรรมการกองทุน
- 3) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และความอยู่รอดของกองทุน
- 4) เพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านหันสามัคคี
- 5) เพื่อให้ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ

1.3 กรอบความคิดทางทฤษฎี

แนวคิดและรูปแบบการประเมินช่วงแรกๆ ได้มีการนำมาใช้ในการประเมินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา อาทิ ไทเลอร์ ครอนบาค เป็นต้น จนกระทั่งได้มีนักประเมินรุ่นใหม่ที่มีความพยายามที่จะพัฒนาแนวคิดและรูปแบบการประเมินให้อยู่ในลักษณะต่างๆ ไปที่ผู้ประเมินจะสามารถเลือกไปประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งแนวความคิดและรูปแบบการประเมินที่ได้นำไปใช้ในการประเมินโครงการที่สำคัญและได้นำเสนอในที่นี้ มีดังนี้

1) แนวคิดและรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Rationale and Modal of Evaluation) ไทเลอร์ ได้กล่าวถึงการประเมินว่า การประเมิน คือการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่สังเกตได้กับจุดมุ่งหมายในเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นการประเมินทางการศึกษา

1.1) หลักการของแนวคิดของไทเลอร์แบบดั้งเดิม จำแนกเป็น 4 ประการ คือ

- 1.1.1) กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจง
- 1.1.2) กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์
- 1.1.3) เลือกวิธีการที่จะช่วยให้การเรียนในเนื้อหาประสบความสำเร็จ
- 1.1.4) ประเมินผลว่าผู้เรียนมีความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด

1.2) กรอบแนวคิดและการประเมินในยุคใหม่ของไทเลอร์ จำแนกออกเป็น 6 ส่วน คือ

- 2.1.1) การประเมินจุดประสงค์
- 2.1.2) การประเมินแผนการเรียนรู้
- 2.1.3) การประเมินเพื่อการแนะแนวในการพัฒนาโครงการ
- 2.1.4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ
- 2.1.5) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา
- 2.1.6) การติดตามผลในการประเมินผลกระทบ

ไทเลอร์ ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการว่า เกณฑ์ที่ตัดสินความสำเร็จของโครงการ ควรจะพิจารณาจากความสำเร็จของส่วนรวม และมุ่งเน้นที่การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

2) แนวคิดและรูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach's Concepts and Model) การประเมินตามแนวความคิดของครอนบาค คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา โดยได้นำเสนอวิธีการประเมินประเมินที่ใช้นอกจากการทดสอบ 4 แนวทาง คือ

2.1) การศึกษากระบวนการ (Process Studies) เป็นการศึกษาสภาพที่เกิดขึ้น ในห้องเรียนที่สามารถนำมาใช้ เป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงรายวิชา

2.2) การวัดศักยภาพของผู้เรียน (Proficiency Measurement) เป็นการพิจารณาศักยภาพของผู้เรียนตลอดเวลาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม

2.3) การวัดเจตคติ (Attitude Measurement) เป็นการเน้นความสำคัญของเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอน ที่มีแนวทางการวัดผลได้อย่างหลากหลายวิธี อาทิ การตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกต เป็นต้น

2.4) การติดตามผล (Follow up studies) เป็นการติดตามผลการทำงานหรือการให้ผู้เรียนได้ประเมินข้อดี-ข้อจำกัดของรายวิชาว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างไร

นอกจากนี้ ครอนบาค ยังได้นำเสนอรูปแบบการประเมินที่ใช้ในการเรียนการสอน Cronbach's Goal & Side Effect Attainment Model ที่กำหนดหลักการว่าการประเมินโครงการด้านการเรียนการสอนไม่ควรประเมินเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการเท่านั้น แต่ควรมีการพิจารณาประเมินผลกระทบข้างเคียงที่เกิดจากโครงการด้วย

3) แนวคิดการประเมินของโพรวิส (Provis's Discrepancy Evaluation) โพรวิสได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินว่า เป็นการกำหนดเกณฑ์ มาตรฐาน และการค้นหาช่องว่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดข้อบกพร่องของโครงการและนำรูปแบบการประเมินความสอดคล้อง ที่เป็นกระบวนการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้นทุกขั้นตอน และจะมีการพิจารณาความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งโพรวิสได้จำแนกขั้นตอนการประเมินโครงการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1) การบรรยายโครงการ เพื่อศึกษารายละเอียดของโครงการที่ต้องการประเมิน ได้แก่ ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต

3.2) การประเมินการดำเนินการของโครงการ เพื่อตรวจสอบการดำเนินการของโครงการเป็นอย่างไร และมีอะไรบ้างที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ

3.3) การประเมินกระบวนการของโครงการ เพื่อตรวจสอบการดำเนินการของโครงการว่าบรรลุจุดมุ่งหมายในแต่ละส่วนมากหรือน้อยเพียงใด

3.4) การประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อตรวจสอบผลผลิตที่เกิดขึ้นตามจุดหมายของโครงการ

3.5) การประเมินค่าใช้จ่ายและผลกำไร เพื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับผลที่ได้รับว่ามี ความสมเหตุสมผลกันมากน้อยเพียงใด (ที่มา : ชุติการประเมินเพื่อพัฒนา : หน้า 84 – 88)

1.4 วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีกี้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในบ้านหันสามัคคี ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทำเกษตรกรรม ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบเก็บข้อมูล บร.1 – บร.12 จากจำนวน 48 ครัวเรือน เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 48 ครัวเรือน ในการเก็บข้อมูลแบบ บร. ต่าง ๆ นั้นจะกำหนดขนาดของตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

1.2) ข้อมูลทุติภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากส่วนราชการ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลชุมชนที่มีผู้ทำมาก่อนหน้านี้ หนังสือพิมพ์ และ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

2) วิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์เพื่อเป็นการประเมินผลโครงการจะใช้ทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยที่

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ที่จะต้องทราบค่าที่แน่นอน หรือการหาค่าที่สามารถออกมาเป็นตัวเลขได้ ได้แก่ การใช้ระดับข้อมูลช่วงอัตรา และอัตราส่วนมาตรา ซึ่งจะใช้สถิติ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ฐานนิยม มัชยฐาน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหรือความคิดเห็น โดยใช้อัตราส่วน ร้อยละ ตารางเป็นสำคัญ และจะใช้ CIPP Model เป็นหลักในการวิเคราะห์

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) สามารถศึกษาพื้นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
- 2) สามารถประเมินสถานการณ์เสนอแนวความคิดแก่กรรมการกองทุน
- 3) สามารถศึกษาความเป็นไปได้และความอยู่รอดของกองทุน
- 4) สามารถศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านหันสามัคคี
- 5) สามารถใช้ผลการประเมินโครงการประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

หลักวิชาการต่างๆที่ปรากฏในบทนี้ เป็นหลักวิชาที่ผู้ทำสารนิพนธ์ ได้ประมวลมาจากแนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและข้อมูลอื่นๆ เพื่อแสดงหลักวิชาการด้านเนื้อหาสาระ ที่นำมาใช้ในการประเมินครั้งนี้มีความถูกต้องและมีความสมเหตุสมผลในทางวิชาการ หลักวิชาด้านเนื้อหาสาระและประเด็นเทคนิคการประเมินดังกล่าวมี 9 ด้าน ได้แก่

- 1) นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
- 3) แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 4) แบบคำขอขึ้นทะเบียนและการประเมินความพร้อมของกองทุน
- 5) ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 6) การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 7) หลักการประเมิน โครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล
- 8) การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1 นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1.1) นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งจัดตั้งขึ้น อันจะเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มและการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนในการสร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

2.1.2) หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยหลักการดังต่อไปนี้

- 1) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 2) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุน ที่เน้นความพร้อมของบุคคลทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการ
- 3) ความพร้อมของระบบตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน โดยสมาชิก
- 4) ความพร้อมของการบริหารจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันระหว่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับกองทุนอื่นๆ ที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1.3) วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วนและสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
- 3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 4) กระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
- 5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.1.4) ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
- 2) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ว่าด้วยที่มาของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่ 1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่ 2 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธานคนที่ 3 ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ

คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้งและแนวทางการบริการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
- 3) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี
- 4) กำหนดแผนงาน และออกระเบียบ ข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้งและแนวทางการบริหารงานกองทุน
- 5) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหา และยึดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
- 6) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารกองทุน
- 7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการคณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
- 8) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่นๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้
- 9) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงานไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการ หรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะช่วยให้ช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลาบางส่วน หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้

10) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค

11) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ให้สำนักงานคณะกรรมการอยู่ในสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ให้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- 2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
- 3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ

และของกองทุน

4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบายและแนวทางการบริหาร

5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

6) จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ

ดำเนินงานกองทุน

7) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการ

กองทุน

8) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย

ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

9) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน

และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

2.3 แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่างๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

1) จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม

2) การเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามมติที่ประชุม

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนจะต้องเป็นตามข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วย การจัดตั้งและบริการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

1) เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน

2.) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์

3) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนามีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และไม่มีประวัติเสียทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ และความผิดฐานบุกรุก

7) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

8) ไม่เป็นผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

9) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4)

2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้

1) การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน

2) คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน

3) ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจในการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน

4) ระเบียบ ข้อบังคับ ในการดำเนินการกองทุน

- 5) การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการจัดการกองทุน
- 6) การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน

2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านห้นสามัคคี

2.5.1) ที่ตั้งของกองทุน บ้านห้นสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านห้น อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา 30140

2.5.2) วัตถุประสงค์ของกองทุน

- 1) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
- 2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีถือหุ้น การฝากเงินสัจจะเงินฝาก
- 3) เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
- 4) เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม
- 5) เพื่อพัฒนาให้สมาชิกเป็นคนดี มีคุณธรรม

2.5.3) แหล่งที่มาของกองทุน

- 1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐ
- 2) เงินกู้ยืม
- 3) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
- 4) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- 5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- 6) เงินค่าหุ้น
- 7) เงินสมทบจากกลุ่ม หรือองค์การสมาชิก
- 8) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันอื่นๆ

2.5.4) คุณสมบัติของสมาชิก

- 1) เป็นผู้ที่พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปีก่อนการจัดตั้งกองทุน
- 2) เป็นผู้มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยเหตุของหลักการกองทุน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
- 3) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- 4) เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุนได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- 5) เป็นผู้ที่มีความขยัน อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ

6) เป็นผู้ที่มิมีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน

7) เป็นบุคคลที่มีความประพฤติดี ไม่เสพหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2.5.5) การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุนผู้ได้รับมอบหมายตามแบบที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด

2) ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 4 และยื่นความจำนงสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งลักษณะปัจเจกบุคคลหรือแบบกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครเป็นสมาชิก

3) คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นสมาชิก โดยชอบธรรม

2.5.6) การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

1) เสียชีวิต

2) ลาออก และได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน

3) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

4) ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้เข้าร่วมประชุม

5) จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์ หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด

6) จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก

7) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้

8) มีลักษณะ และหรือคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อ 4

2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1) ผู้ที่จะขอกู้ จะต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน

2) คณะกรรมการมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท

3) คณะกรรมการกองทุนจะตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อย 2 คน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

4) ให้ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคารและแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบ

5) คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

กรณีกองทุนหมู่บ้านหันสามัคคี มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเงินกู้ดังนี้

1) ผู้ที่จะขอกู้ต้องเป็นสมาชิกกองทุน

2) ผู้ที่จะขอกู้ต้องเสนอโครงการที่จะนำเงินไปลงทุน

3) ผู้ที่จะขอกู้ต้องหาบุคคลค้ำประกัน ซึ่งต้องเป็นสมาชิกของกองทุนอย่างน้อย 2 คน หรือจะใช้หลักทรัพย์อย่างอื่นที่ค้ำประกันได้

4) คณะกรรมการจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติจำนวนเงินที่ขอกู้

5) เมื่อผู้ขอกู้ตกลงจะขอกู้เงินจากกองทุนตามจำนวนที่คณะกรรมการกองทุนพิจารณาอนุมัติแล้วจะต้องเปิดบัญชีกับธนาคารออมสิน

6) ทำสัญญากู้ยืม และสัญญาค้ำประกัน รับโอนเงินผ่านธนาคาร

2.7 หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล

รูปแบบของการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล

เพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ โดยเฉพาะการประเมินผลโครงการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันที่ และมี การประเมินรวมสรุปหลังโครงการประชุมสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบชีพฟ์ จึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้ เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการ ที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจได้ง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง

แบบจำลองชีพฟ์จะประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้

1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม การประเมินสภาวะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่วไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวิจัยปัญหา เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่างๆ คือ

- 1) ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ
- 2) ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 3) การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

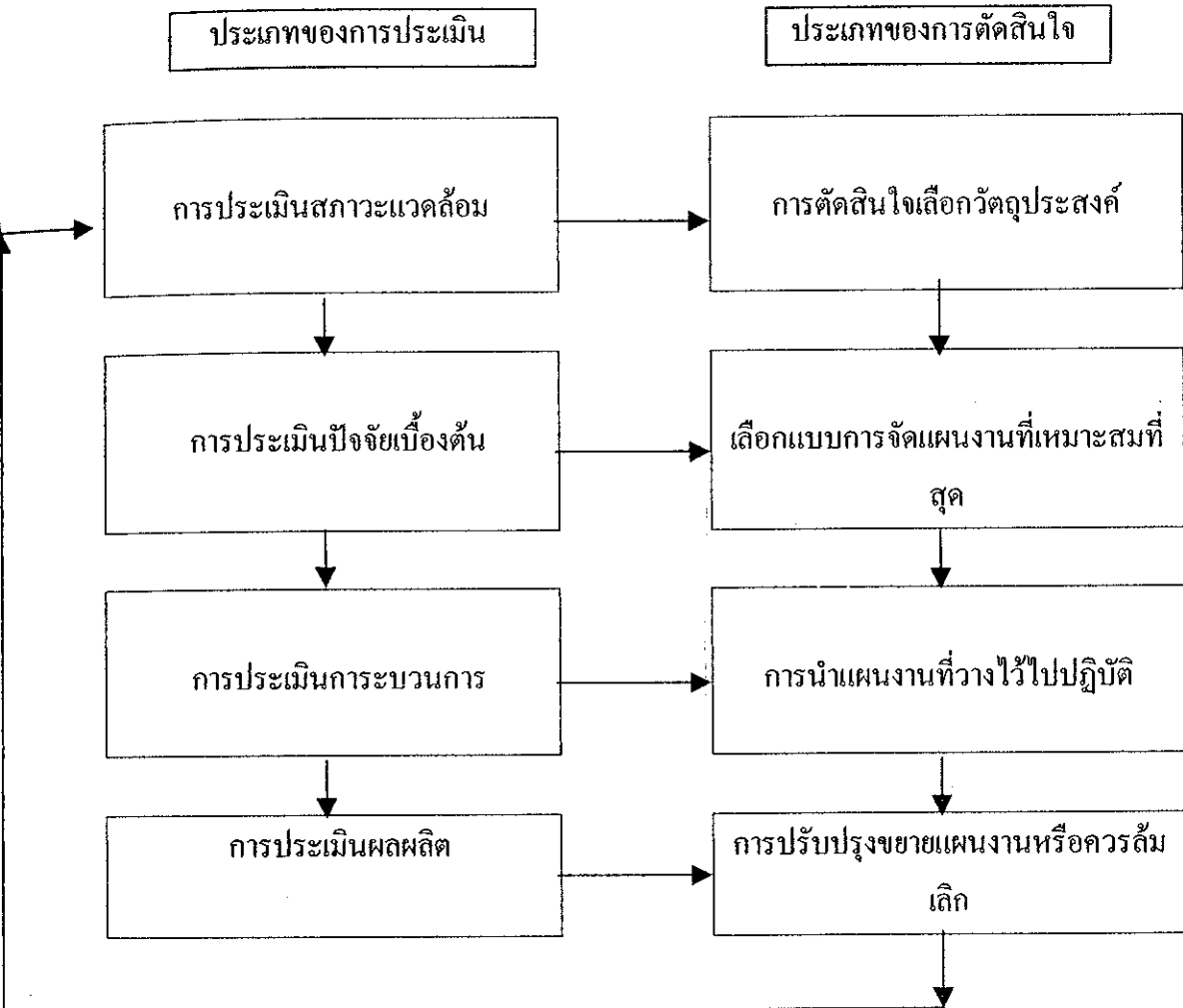
3) การประเมินกระบวนการ เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการคือ

- 1) เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

2) เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

3) เพื่อเป็นรายงานวาระสมถึงการปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้น

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความจำเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการ การประเมินผลผลิตจะรวมสิ่งต่อไปนี้อยู่ด้วย คือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เหนือในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ที่กำหนดไว้ก่อนแล้ว ทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินผู้ภาวะแวดล้อม ปัจจัยและกระบวนการร่วมด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองชีพ

รูปที่ 2.1 ความสำคัญระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในระบบจำลองชีพ

2.8 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจักการและการประเมินโครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษาโดยเนื้อหาหลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและการประเมินโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชน การประเมินผลและพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีกี้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการประเมินโครงการ โดย ดังนี้

3.1 วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นการประเมินเชิงระบบ ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนได้สร้างแบบจำลองเพื่อใช้ในการประเมิน ได้แก่ Scriven, Stake และ Stufflebeam ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

1) รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน ซึ่งสคริฟเวนได้สร้างแนวคิดผสมผสานระหว่างแนวคิดของไทเลอร์และครอนบาคเข้าด้วยกันซึ่งจำแนกการประเมินได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1) การประเมินโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นการประเมินระหว่างดำเนินการและการประเมินผลรวม

1.2) การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ไม่มุ่งเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้น แต่จะนำผลกระทบอื่น ๆ มาพิจารณาในการตัดสินคุณค่าด้วย

นอกจากนี้สคริฟเวนยังได้จำแนกการประเมินตามสิ่งที่ประเมินออก คือ การประเมินคุณค่าภายใน เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และการประเมินควมคุ้มค้ำ เป็นการประเมินในส่วนที่ผลของการดำเนินโครงการมีต่อผู้รับบริการจากโครงการ

2) รูปแบบการประเมินของสแตก สแตกได้กล่าวถึงการประเมินคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายแล้วนำมาจัดให้เป็นระบบที่มีความหมายในการประเมิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 มิติคือ

2.1) มิติที่เป็นสิ่งนำ การปฏิบัติ และผลผลิต

2.2) มิติที่เป็นส่วนการบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นจริงที่สามารถสังเกตได้ และการตัดสินใจเชิงปริมาณ

3) รูปแบบการประเมินซิบของสตัด์เฟิลบีม ได้กำหนดการประเมินออกเป็น 4 ประเภท และได้ประยุกต์ใช้กับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านโรงงาน ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับรายบุคคล (ผู้กู้) คือ

3.1) การประเมินสภาวะแวดล้อม เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ คือ การประเมินสภาพทั่วไปของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3.2) การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร คือการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งหมดของหน่วยระบบการบริหารจัดการและของหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

3.3) การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ คือการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือหน่วยระบบบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

3.4) การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการ และแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินการของผู้กู้แต่ละราย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร หมายถึง กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการศึกษา ซึ่งจะเป็นประชากรในบ้านหันสามัคคี มีจำนวน 48 หลังคาเรือน มีประชากร 216 คน เพศชาย 112 คน เพศหญิง 134 คน

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกหรือตัวแทนของประชากรที่นำมาใช้ในการศึกษาของบ้านหันสามัคคี ซึ่งจะมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 15 คน
2) สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน(หนึ่งท่านต่อหนึ่งครัวเรือน)	จำนวน 56 คน
2.1)สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้	จำนวน 26 คน
2.2)สมาชิกทั่วไป	จำนวน 13 คน
3) ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 158 คน
4) ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ	จำนวน 8 คน

ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธี การกำหนดตัวอย่างในรายวิชาวัดชุมชน โดยจะเก็บร้อยละ 100 ยกเว้นสมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้ จะเก็บร้อยละ 20

3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการนั้น จะใช้ CIPP Model มาเป็นหลักของการประกอบเพื่อหาตัวแปรและตัวชี้วัด ซึ่งจะแสดงองค์ประกอบภายในของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในรูปของ “ชีพชีโมเดล” มีองค์ประกอบดังแผนภูมิที่ 3.1 นี้

หน่วยระบบ A: หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

ผลผลิต (O)

กระบวนการ (P)

ปัจจัยนำเข้า (I)

- จำนวนผู้กู้ได้กู้
- ยอดเงินให้กู้
- กองทุนสะสม
- ชื่อเสียงของกองทุน
- อื่นๆ เช่น นักศึกษาค่างาน

- = O1
- = O2
- = O3
- = O4
- = O5

- P1 = การคัดเลือกผู้กู้
- P2 = การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
- P3 = การชำระหนี้
- P4 = การทำบัญชี
- P5 = การช่วยเหลือตลาด
- Pn = กิจกรรมอื่นๆ เช่น บทบาทนักศึกษา

- I1 = นโยบายของรัฐบาล
- I2 = เงินเล่าบาท
- I3 = คณะกรรมการหมู่บ้าน
- I4 = เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
- I5 = ผู้สมัครขอผู้
- In = อื่นๆ เช่น นักศึกษาและทุนสะสมของหมู่บ้าน

อาจถือเป็นหน่วยระบบ AA: ทุนสะสมหมู่บ้าน

ทุนสะสมของหมู่บ้าน

หน่วยระบบ B: หน่วยระบบการดำเนินการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย (B1...Bn)

ปัจจัยนำเข้า (I)

กระบวนการ (P)

ผลผลิต (O)

- เงินที่กู้มาได้
- เงินอื่นๆ
- สถานที่ + วัสดุคิบ
- เทคนิควิธีทำงาน
- กำลังทำงาน
- อื่นๆ เช่น นักศึกษาผ่านงาน

- = I1
- = I2
- = I3
- = I4
- = I5
- = In

- P1 = การทำการธุรกิจ
- P2 = การหาตลาดที่ดี
- P3 = การหาวัสดุคิบที่ดี
- P4 = การทำบัญชี
- P5 = การวิเคราะห์ประเมิน
- Pn = กิจกรรมอื่นๆ

- O1 = รายได้เป็นเงิน
- O2 = ผลเป็นสิ่งของ
- O3 = ผลเป็นชื่อเสียงที่ดี
- O4 = ผลเป็นความพอใจ
- On = อื่นๆ เช่น นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ

อาจถือเป็นหน่วยระบบ BB: ทุนสะสมของแต่ละราย

ทุนสะสมของเจ้าของกิจการ

บริบท (C)

แผนภูมิที่ 3.1 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบประกอบไปด้วย 2 หน่วยระบบ ดังนี้

1) หน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ AA

2) หน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ BB

ดังนั้นในการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงเป็นไปตามแผนภูมิข้างต้นนี้ ซึ่งมีรายการตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัดบริบท (C)

ตัวชี้วัดบริบท หมายถึง ตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมของหน่วยระบบ A เป็นสำคัญ

ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้าน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1) บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศหรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1.1) ความยากจนของประเทศ

1.2) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs)

1.3) ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

1.4) สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

1.5) ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

1.6) บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคน เรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

1.7) ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

1.8) อื่น ๆ

2) บริบทระดับท้องถิ่น เช่น สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน/ชุมชนนี้ สภาพป่าและหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้าน/ชุมชน และตัวบ่งชี้อื่น ๆ

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้

1.1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน/ชุมชน

1.2) สภาพปัจจุบัน

1.3) ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน/ชุมชน

1.4) ด้านวัฒนธรรม

1.5) ข้อมูลด้านอื่น ๆ เช่น

1.5.1) ลักษณะบางประการด้านเศรษฐกิจและอาชีพ เช่น การมีหนี้สินของชาวบ้าน การมีที่ทำกินของตนเอง การเช่าที่ทำกิน การมีทัศนคติอยากได้สิ่งนั้น สิ่งนั้นต้องขายทรัพย์สินเดิม หรือกู้หรือยืมสิน การตลาดสำหรับผลผลิต และระดับฐานะทางการเงินหรือสินทรัพย์

1.5.2) วัฒนธรรมประเพณี หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เด่น ๆ ของท้องถิ่น/ชุมชน

1.5.3) ลักษณะบางประการที่เป็นศักยภาพในด้านดี ซึ่งจะเอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน เช่น ความสามัคคี ความขยัน การมีแหล่งท่องเที่ยว การมีแหล่งอาหาร เป็นต้น

1.5.4) ลักษณะบางประการที่สื่อแสดงถึงความไม่เข้มแข็งของชุมชน/ท้องถิ่น เช่น การละทิ้งถิ่น การแตกแยกของครอบครัว ความไม่สามัคคี โรคภัยประจำท้องถิ่น เป็นต้น

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวดคือ

ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) สำหรับตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ A นี้ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

- 1) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 1.1) นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
 - 1.2) เงิน 1 ล้านบาท
 - 1.3) คณะกรรมการหมู่บ้าน
 - 1.4) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
 - 1.5) ผู้สมัครขอกู้
 - 1.6) อื่น ๆ เช่น นักศึกษา บัณฑิต และทุนสะสมของหมู่บ้าน
- 2) ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้
 - 2.1) การคัดเลือกผู้กู้
 - 2.2) การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
 - 2.3) การรับชำระหนี้
 - 2.4) การทำบัญชี
 - 2.5) การช่วยหาตลาด
 - 2.6) อื่น ๆ เช่น บทบาทของนักศึกษา

3) ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1) ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่ ตัวแปร

- 3.1.1) จำนวนผู้กู้
- 3.1.2) ยอดเงินให้กู้
- 3.1.3) อื่น ๆ

3.2) ผลกระทบโดยตรง

- 3.2.1) จำนวนผู้ที่ได้
- 3.2.2) จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
- 3.2.3) การขยายกิจการของผู้กู้
- 3.2.4) การเกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่น

3.3) ผลกระทบทางอ้อม

- 3.3.1) กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
- 3.3.2) ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
- 3.3.3) ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด
- 3.3.4) ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1) ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1.1) ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดบริบทชนิดเดียวกันตัวชี้วัดระดับประเทศของหน่วยระบบ A ที่กล่าวไว้ข้างต้น

1.2) ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น ซึ่งเน้นตัวชี้วัดบริบทชนิดเดียวกับตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่นของหน่วยระบบ A ที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว

1.3) ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1.3.1) ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว
- 1.3.2) ทรัพย์สินของผู้กู้และเครือญาติ
- 1.3.3) หนี้สินธนาคารของผู้กู้
- 1.3.4) หนี้ภายนอกนอกระบบของผู้กู้
- 1.3.5) อาชีพหลักของผู้กู้
- 1.3.6) รายได้ของครอบครัว

1.3.7) ประสพการณ์ในการดำเนินกิจการ

- 2) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 2.1) เงินที่กู้มาได้
 - 2.2) เงินอื่น ๆ
 - 2.3) สถานที่ และวัตถุดิบ
 - 2.4) เทคนิควิธีทำงาน
 - 2.5) กำลังทำงาน
 - 2.6) อื่น ๆ เช่น นักศึกษาผ่านงาน
- 3) ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 3.1) การทำกิจการถูกวิธี
 - 3.2) การหาตลาดที่ดี
 - 3.3) การหาวัตถุดิบที่ดี
 - 3.4) การทำบัญชี
 - 3.5) การวิเคราะห์ประเมิน
- 4) ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1) ผลโดยตรง ได้แก่
 - 4.1.1) รายได้เป็นเงิน
 - 4.1.2) ผู้ที่ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
 - 4.1.3) อื่น ๆ
 - 4.2) ผลกระทบโดยตรง
 - 4.2.1) ผู้ที่ได้ขยายกิจการ
 - 4.2.2) ผู้ที่ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้นเนื่องจากการได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 - 4.2.3) อื่น ๆ
 - 4.3) ผลกระทบทางอ้อม ได้แก่
 - 4.3.1) ผู้ที่มีการพึ่งตนเอง
 - 4.3.2) ผู้ที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
 - 4.3.3) การกลับคืนถิ่นของประชาชน
 - 4.3.4) อื่น ๆ เช่น นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ตัวชี้วัดการประเมินโครงการ โดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น บัญชีนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ รายได้เป็นเงิน ผู้กู้แต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้น เงินที่ผู้กู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดบัญชีนำเข้าของหน่วยระบบ A

ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A ประสบความสำเร็จไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้กู้ชำระคืนก็จะส่งเข้าไปเป็นบัญชีนำเข้าให้แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทำนองคล้ายกันกับผลผลิตของหน่วยระบบ A คือ ยอดเงินกู้ที่ให้กับผู้กู้ ถ้าออกไปสู่คนดีและมากพอ หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จด้วย

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการดังนี้

1) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

ในการสังเกตจะเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ตลอดจนการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมขณะร่วมกิจกรรม

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ การเข้ารับฟังการประชุมในแต่ละครั้งของชาวบ้าน หรือสังเกตจากสิ่งที่พบเห็นหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชน

3) การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ผู้นำชุมชน ตลอดจนชาวบ้านในหมู่บ้าน และบันทึกข้อมูลโดยใช้แบบรายงานต่าง ๆ (ปร.) มีรายละเอียดดังนี้

- 1) แบบรายงาน ปร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน)
- 2) แบบรายงาน ปร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)
- 3) แบบรายงาน ปร. 3 (แบบรายงานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4) แบบรายงาน ปร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน)
- 5) แบบรายงาน ปร. 5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 6) แบบรายงาน ปร. 6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

- 7) แบบรายงาน บร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)
- 8) แบบรายงาน บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์)
- 9) แบบรายงาน บร. 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์)
- 10) แบบรายงาน บร. 10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)
- 11) แบบรายงาน บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี)
- 12) แบบรายงาน บร. 12 (การวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน)

4) การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ได้แก่ การจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการสมาชิกกลุ่มผู้กู้เงิน และการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการเก็บดังนี้

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นตัวเลขอย่างชัดเจน เป็นข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการของสถิติได้หลากหลายวิธี เช่น รายได้ของชาวบ้าน จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ที่เป็นการบรรยายความเกี่ยวกับความคิดเห็น ทศนคติ ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

โดยที่ข้อมูลทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว มาจัดอยู่ในรูปแบบของข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทำนา ทำสวนผัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบเก็บข้อมูล บร.1 – บร.12 จากจำนวน 48 ครัวเรือน ในการเก็บข้อมูลแบบ บร.ต่าง ๆ จะกำหนดขนาดตัวอย่างจากครัวเรือนทั้งหมดร้อยละ 20 ของทั้งผู้ที่เป็นและไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนแต่จะเน้นที่สมาชิกกองทุนเป็นหลักแต่ในส่วนของ บร.11 จะกำหนดขนาดตัวอย่างร้อยละ 20 ของสมาชิกผู้กู้ทั้งหมดซึ่งอาจจะแบ่งตามลักษณะกลุ่มอาชีพโดยยึดตามหลักการกำหนดตัวอย่างในรายวิชาวิจัยชุมชน

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากส่วนราชการ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลโครงการจะใช้ทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปโดยใช้ค่าสถิติ ข้อมูลที่หาเป็นค่าสถิติได้ เช่น รายได้ของชาวบ้าน อายุ เพศ เป็นต้น และค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ฐานนิยม มัชยฐาน ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ เช่น ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนเกี่ยวกับระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น โดยใช้อัตราส่วน ร้อยละ ตาราง ในการวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

ผลการประเมินบริบทชุมชนจะแสดงความเป็นมาและแนวทางในการดำเนินไปของสภาพเศรษฐกิจรวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและวิธีการแก้ไขซึ่งได้จากการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยจะนำเสนอใน 2 ระดับคือ

4.1.1) บริบทระดับประเทศ

สภาพเศรษฐกิจไทยในปี 2544 และการคาดการณ์แนวเศรษฐกิจในปี 2545 ในปี 2544 เศรษฐกิจไทยชะลอตัวตั้งแต่ช่วงต้นปี เนื่องจากภาคการส่งออกได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรงจากการชะลอตัวของภาวะเศรษฐกิจโลก ทั้งปีมูลค่าการส่งออกโดยรวมหดตัวจากปีก่อนหน้าโดยเฉพาะในหมวดแผงวงจรไฟฟ้าและชิ้นส่วน เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคที่มีสัดส่วนการส่งออกสินค้าประเภทนี้สูงผลกระทบจากภาคต่างประเทศส่วนหนึ่งถูกชดเชยด้วยแรงกระตุ้นเศรษฐกิจจากภาครัฐ โดยเฉพาะในช่วงครึ่งหลังของปี ในปีงบประมาณ 2544 รัฐบาลขาดดุลเงินสดใกล้เคียงกับปีก่อนแต่ในไตรมาสแรกของปีงบประมาณ 2545 รัฐบาลได้เร่งการเบิกจ่ายทำให้ขาดดุลเงินสดเพื่อค้ำจุนการใช้จ่ายในประเทศรัฐบาลได้ออกมาตรการหลายอย่างเพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายภาคเอกชน เช่น เลื่อนกำหนดเวลาที่จะปรับอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มออกไปรวมทั้งให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีและลดค่าธรรมเนียมแก่ธุรกรรมที่เกี่ยวกับภาคอสังหาริมทรัพย์ และจากการที่มีปัจจัยเอื้ออำนวยอื่นๆ เสริมได้แก่ ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ลดลงมากเทียบกับในช่วงที่เศรษฐกิจร้อนแรงก่อนวิกฤต อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำต่อเนื่อง และความสนใจของสถาบันการเงินที่จะปล่อยกู้ให้แก่กลุ่มผู้มีรายได้นับคงเช่น ข้าราชการ เป็นต้น ดังนั้นในช่วงปลายปีความต้องการที่อยู่อาศัยจึงเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การลงทุนในภาคก่อสร้างเริ่มฟื้นตัวและแสดงแนวโน้มดีขึ้นตามลำดับอย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเศรษฐกิจยังมีข้อจำกัด เพราะภาวะการส่งออกที่ไม่เอื้ออำนวย ประกอบกับการที่กำลังการผลิตส่วนเกินยังมีอยู่มากทำให้ความต้องการลงทุนในเครื่องจักรและอุปกรณ์ยังคงมีน้อย โดยเฉพาะในภาคการผลิตเพื่อการส่งออก ขณะเดียวกันสถาบันการเงินเองก็ระมัดระวังการปล่อยกู้ให้แก่ภาคธุรกิจ ในขณะที่แนวโน้มธุรกิจยังไม่ดีนัก ส่วนการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน แม้จะยังขยายตัวแต่ก็แผ่วลงกว่าในปีก่อนหน้า ส่วนหนึ่งเพราะความเชื่อมั่นของผู้บริโภคได้รับผลกระทบจากการก่อวินาศกรรมในสหรัฐอเมริกาซึ่งถูกถามไปสู่การปราบปรามการค้าการร้าย ทว่าเมื่อสถานการณ์คลี่คลายลงเร็วเกินคาด ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคซึ่งตกต่ำที่สุดในเดือนกันยายน 2544 ก็เริ่ม

การณ้คล้คลายลงเร็วเกินคาด ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคซึ่งตกต่ำที่สุดในเดือนกันยายน 2544 ก็เริ่มปรับตัวดีขึ้นในช่วงปลายปีเหตุการณ์วินาศกรรมทำให้เศรษฐกิจสหรัฐฯ และเศรษฐกิจโลกซึ่งชะลอตัวอยู่แล้วมีแนวโน้มแยลงอีก การชะลอตัวของอุปสงค์ส่งผลให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกในไตรมาสสุดท้ายของปี2544 ลดลงจากไตรมาสก่อนๆ มาก ด้วยสาเหตุนี้ ประกอบกับค่าเงินบาทไม่ได้อ่อนลงมากและเศรษฐกิจไทยชะลอตัว เงินเพื่อในประเทศจึงลดลงตามลำดับ

ภาวะการจ้างงานเป็นเครื่องชี้อีกตัวหนึ่งซึ่งแสดงว่าเสถียรภาพภายในประเทศมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นตามลำดับ สาขาที่มีการขยายการจ้างงานอยู่ในเกณฑ์ดีตลอดทั้งปี ได้แก่ สาขาโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่งสะท้อนแนวโน้มการท่องเที่ยวที่ยังคงดีอยู่แม้ว่าจะถูกกระทบบ้างจากเหตุการณ์วินาศกรรมในสหรัฐฯ ส่วนการจ้างงานของสาขาก่อสร้างก็ปรับตัวดีขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงปลายปีสอดคล้องกับภาวะตลาดที่อยู่อาศัยซึ่งดีขึ้น ภาวะการจ้างงานที่ปรับตัวดีขึ้นนี้ น่าจะมีส่วนช่วยให้ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคกลับมาดีขึ้นเช่นกัน ซึ่งจะช่วยกระตุ้นผู้บริโภคให้มีการใช้จ่ายมากขึ้นด้วยไม่เพียงแต่เสถียรภาพภายในประเทศจะดีขึ้นเท่านั้น

เสถียรภาพภายนอกประเทศก็ปรับตัวดีขึ้นมากในปี 2544 โดยเฉพาะด้านเงินทุนต่างประเทศตลอดช่วง 5 เดือนแรกของปีภาคเอกชนยังคงชำระคืนหนี้ต่างประเทศสูงถึงเฉลี่ยเดือนละ 499 ล้านดอลลาร์ สรอ. ส่วนหนึ่งเพราะในช่วงนั้นอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นของไทยต่ำกว่าของต่างประเทศ ฉะนั้นเพื่อชะลอการไหลออกของเงินทุนและสนับสนุนความมีเสถียรภาพของค่าเงินบาท รมท. กล่าวคือ การไหลออกของเงินทุนชะลอลงจากการชำระคืนหนี้ต่างประเทศของภาคเอกชนที่ลดลงเหลือเฉลี่ยเดือนละ 292 ล้านดอลลาร์ สรอ. ในช่วง 7 เดือนที่เหลือของปี ขณะที่ค่าเงินบาทมีเสถียรภาพและเงินสำรองระหว่างประเทศอยู่ในเกณฑ์ดีอัตราเงินเฟ้อที่ใ้ต่ำลงและเสถียรภาพด้านต่างประเทศที่ปรับตัวดีขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปีเปิดโอกาสให้ รมท. ดำเนินนโยบายการเงินที่ผ่อนคลายมากขึ้นในช่วงปลายปี โดย รมท. อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของนโยบายการเงินอาจมีข้อจำกัดภายใต้กลไกของระบบการเงินในปัจจุบัน ทำให้สินเชื่อขยายตัวเพียงร้อยละ 0.7 (ไม่รวมผลที่เกิดจากการโอนทางบัญชีกับบริษัทบริหารสินทรัพย์) ขณะที่เงินฝากขยายตัวสูงกว่าในอัตราร้อยละ 4.0 สะท้อนถึงสภาพคล่องในระบบการเงินที่สูงในปี2544 เศรษฐกิจไทยน่าจะขยายตัวประมาณร้อยละ 1.5 หรือสูงกว่าเล็กน้อยแม้จะเป็นอัตราที่ชะลอลงจากปีก่อนหน้า แต่ก็นับว่าสามารถผ่านภาวะการณ้ของเศรษฐกิจโลกที่ซบเซาไปได้ ที่สำคัญคือความเสี่ยงของเศรษฐกิจภายนอกประเทศทั้งด้านการค่าและการลงทุนมิได้บั่นทอนเสถียรภาพของประเทศอย่างที่วิตกกังมากตั้งแต่ช่วงต้นปี

การผสมผสานระหว่างนโยบายการเงินและการคลัง รวมทั้งโครงสร้างการผลิตและการส่งออกของประเทศที่มีความหลากหลาย ช่วยทำให้เศรษฐกิจไม่ต้องเผชิญกับภาวะถดถอยภายใต้ภาวะ

เศรษฐกิจโลกเช่นนี้การฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยในระยะต่อไปคงขึ้นอยู่กับกาฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ตลอดจนความพร้อมของภาครัฐกัในการดักดวงประโชยน์จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกดังกล่าว โดยมีทั้งนโยบายการคลังและการเงินเป็นแรงสนับสนุน ทั้งนี้ ชปท. คาดว่าในปี 2545 เศรษฐกิจไทยจะขยายตัวในอัตราร้อยละ 2 ถึง 3 และยังคงไม่มีแรงกดดันต่อเงินเพื่อ

ในปี 2545 คาดว่าเศรษฐกิจไทยจะสามารถขยายตัวได้ประมาณร้อยละ 2 ถึง 3 โดยในช่วงครึ่งแรกของปียังคงมีแรงกระตุ้นต่อเนื่องจากภาครัฐ และแนวโน้มการฟื้นตัวของกาใช้จ่ายภาคเอกชนจะมีส่วนช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการลงทุนในหมวดก่อสร้างที่น่าจะฟื้นตัวต่อเนื่องจากปลายปี 2544 และการบริโภคภาคเอกชนที่น่าจะปรับตัวดีขึ้นตามรายได้ของเกษตรกรและภาวะการจ้างงานที่ดี ประกอบกับความเชื่อมั่นของธุรกิจและของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวในระยะปานกลางของเศรษฐกิจไทยน่าจะยังคงต้องพึ่งพาการฟื้นตัวของอุปสงค์ต่างประเทศ ซึ่งคาดว่าจะดีขึ้นในครึ่งหลังของปี 2545 เป็นต้นไปผลผลิตอุตสาหกรรมคาดว่าจะเร่งตัวขึ้นจากปีก่อน โดยเฉพาะหมวดวัสดุก่อสร้างที่มีแนวโน้มแจ่มใส เป็นผลจากมาตรการของรัฐที่ส่งเสริมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ อีกทั้งยังมีอุปสงค์จากโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ของรัฐด้วย เช่น สนามบินสุวรรณภูมิ เป็นต้น

ส่วนการผลิตในอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกคาดว่าจะฟื้นตัวในช่วงครึ่งหลังของปี เมื่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกมีความชัดเจนและแนวโน้มการส่งออกของไทยดีขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเสี่ยงยังคงมีอยู่บ้างจากแนวโน้มการขยายตลาดสูงออกของคู่แข่งสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าที่ใช้แรงงานสูง ได้แก่ จีนที่เพิ่งเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเมื่อปลายปี 2544 และ เวียดนามที่ได้บรรลุข้อตกลงการค้าทวิภาคีกับสหรัฐฯ อันจะมีผลทำให้พิคัดอัตราภาษีศุลกากรของสินค้าส่งออกของเวียดนามที่ไปยังตลาดสหรัฐฯ ลดลงอย่างมากผลผลิตภาคเกษตรน่าจะขยายตัวได้ดีต่อเนื่อง แม้จะมีความเสี่ยงจากภาวะภัยแล้งเนื่องจากปรากฏการณ์เอลนีโนอยู่บ้าง แต่ผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรของไทยน่าจะน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ เนื่องจากไทยมิได้มีสภาพภูมิประเทศเป็นเกาะ ดังนั้นหากเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวจริงราคาสินค้าเกษตรจะปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลดีต่อรายได้เกษตรกรไทย และจะมีส่วนช่วยสนับสนุนกาใช้จ่ายในประเทศด้วยส่วนในภาคบริกา คาดว่าภาคการท่องเที่ยวจะปรับตัวดีขึ้นอีก ตามการกลับมาของนักท่องเที่ยวระยะไกลสำหรับด้านการใช้จ่าย

การอุปโภคบริโภคภาคเอกชนมีแนวโน้มเร่งตัวขึ้นบ้างเพราะมีปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

- (1) ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีสัญญาณฟื้นตัวต่อเนื่องจากที่เคยตกต่ำสุดเมื่อเกิดเหตุการณ์วินาศกรรมในสหรัฐฯ

(2) กำลังซื้อของประชาชนน่าจะเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของรายได้. เกษตรกรและภาวะการจ้างงานที่มีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง รวมทั้งผลของโครงการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจฐานราก และเงินเพื่อที่อยู่ในระดับต่ำ และ

(3) แรงจูงใจให้เกิดการบริโภคสินค้าดาวจากอัตราดอกเบี้ยที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำต่อเนื่องการลงทุนภาคเอกชนก็น่าจะปรับตัวดีขึ้นในปี 2545 แต่การฟื้นตัวอาจไม่เต็มที่ในช่วงต้น

โดยเฉพาะในหมวดเครื่องจักรและอุปกรณ์ เนื่องจากยังมีกำลังการผลิตส่วนเกินอยู่มาก ส่วนภาคการก่อสร้างน่าจะขยายตัวได้ดีต่อไปในช่วงครึ่งแรกของปี 2545 ที่การใช้จ่ายภาคเอกชนและอุปสงค์ต่างประเทศน่าจะยังฟื้นตัวได้ไม่เต็มที่นั้น การใช้จ่ายภาครัฐจะเป็นแรงขับเคลื่อน

เศรษฐกิจที่สำคัญ อย่างไรก็ตามบทบาทของภาครัฐในการกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะปานกลางจะมีจำกัด เพราะรัฐบาลต้องรักษาวินัยการคลังและบริหารหนี้สาธารณะให้อยู่ในระดับที่ไม่สูงเกินไป

ดังนั้นนโยบายการเงินจึงต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการสนับสนุนการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาวะที่แนวโน้มเงินเฟ้อยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำและความกังวลเกี่ยวกับปัญหาเสถียรภาพด้านต่างประเทศได้บรรเทาลงมากตั้งแต่ปลายปี 2544 สำหรับในช่วงครึ่งหลังของปี 2545 การฟื้นตัวของประเทศคู่ค้าจะเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การส่งออกปรับตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตามหากการฟื้นตัวของการส่งออกนำโดยการฟื้นตัวของสินค้าในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์การส่งออกของไทยน่าจะแสดงการฟื้นตัวที่ช้ากว่าของประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีสัดส่วนสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ต่อสินค้าส่งออกสูงกว่าส่วนการนำเข้าก็น่าจะฟื้นตัวในปี 2545 ตามการบริโภค การลงทุน และการส่งออกสภาพคล่องในระบบการเงินคาดว่าจะยังคงอยู่ในระดับสูงในช่วงครึ่งแรกของปี แต่จะลดลงในช่วงครึ่งหลังตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สินเชื่อน่าจะขยายตัวดีขึ้นเพราะ

(1) ความต้องการสินเชื่อของภาคธุรกิจน่าจะเพิ่มขึ้นเมื่อภาคการส่งออกที่ดีขึ้น

(2) ธนาคารพาณิชย์มีศักยภาพในการปล่อยสินเชื่อมากขึ้น เนื่องจากผลประกอบการแสดงแนวโน้มที่ปรับตัวดีขึ้นตามลำดับและ

(3) ความคืบหน้าอย่างต่อเนื่องของกระบวนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ทั้งที่ผ่านคณะกรรมการเพื่อส่งเสริมการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ (คปน.) และ บสท. จะช่วยให้ภาคธุรกิจมีความแข็งแกร่งในระยะต่อไป

โดยสรุป การใช้จ่ายภาครัฐและการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกจะช่วยผลักดันให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้นได้ในปี 2545 อย่างไรก็ตาม ความพร้อมของภาคธุรกิจในการตัดวงประโยชน์จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกยังเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญดังนั้น การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของภาคธุรกิจ และการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม ตลอดจนการพัฒนาขีดความสามารถใน

การแข่งขันของสินค้าส่งออกไทย จึงยังจำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อไปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการฟื้นตัวที่ยั่งยืนในระยะปานกลาง

1) ความยากจนของประเทศ

สถานการณ์ความยากจนของประเทศโดยรวมเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ พบว่า ความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2539 สัดส่วนคนจนเหลือเพียงร้อยละ 11.4 (6.8 ล้านคน) แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อทำให้สัดส่วนคนจนกลับเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.0 ในปี 2541 (7.9 ล้านคน) และร้อยละ 15.9 ในปี 2542 (9.9 ล้านคน) อย่างไรก็ตามสัดส่วนคนจนเริ่มลดลงตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา โดยลดลงเหลือร้อยละ 14.2 ในปี 2543 (8.9 ล้านคน) และร้อยละ 12.96 ในปี 2544 (8.16 ล้านคน) ความยากจนในระดับพื้นที่พบว่า ความยากจนมีการกระจุกตัวค่อนข้างมากในเขตชนบทกล่าวคือคนจนร้อยละ 91.7 ของคนจนทั้งประเทศอาศัยในเขตชนบท และคนจนกว่าครึ่งหนึ่งของคนจนทั้งหมดอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และหากพิจารณาสัดส่วนของหมู่บ้านยากจน ในปี 2543 พบว่า มีหมู่บ้านยากจนทั่วประเทศ จำนวน 15,249 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.5 ของหมู่บ้านทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีหมู่บ้านยากจนสูงสุด 25 จังหวัดแรก มีสัดส่วนของหมู่บ้านยากจนสูงถึงร้อยละ 80 ของหมู่บ้านยากจนทั้งหมด โดยเป็นหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 18 จังหวัด ส่วนอีก 7 จังหวัด อยู่ในภาคเหนือ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาลักษณะความยากจนที่สำคัญในประเทศไทย ปรากฏว่า คนจนส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ถือครองที่ดินน้อยระดับการศึกษาต่ำขนาดครัวเรือนใหญ่ และครัวเรือนยากจนมีอัตราส่วนพึ่งพิงสูง

แนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน

ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนมีทั้งบทบาทของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน โดยภาครัฐมีการดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยหน่วยงานภาครัฐ และการดำเนินงานของกองทุนต่างๆ เพื่อช่วยเหลือคนยากจน สำหรับภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนมีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคมในหลายด้าน อาทิ การส่งเสริมศักยภาพและทักษะในการประกอบอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเสริมสร้างรายได้ และในส่วนของชุมชนได้ มีการทำกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของชุมชน เช่น การรวมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การรวมตัวกันเป็นชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเอง การรวมตัวกันทำธุรกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับอาชีพหลักของชาวบ้าน เป็นต้น

ประเด็นปัญหาจากการดำเนินงานที่สำคัญ ได้ แก่การขาดกลไกระดับชาติที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการแก้ไขปัญหาคความยากจน การขาดเอกภาพในการบริหารจัดการองค์กรส่วนท้องถิ่นและชุมชนยังไม่มีความชัดเจน ขาดการประสานโครงการ

และงบประมาณในระดับพื้นที่ คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐหรือได้รับบริการไม่เต็มที่ การแก้ไขปัญหาคความยากจนมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเฉพาะเรื่องมากกว่าการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง และขาดระบบการติดตามประเมินผล

สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจน

สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปที่มีผลต่อการปรับกระบวนการสรรสนะในการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่สำคัญ ได้แก่ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาคความยากจนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายการแก้ไขปัญหาคความยากจนรัฐธรรมนูญได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของคนจนและผู้ด้อยโอกาสไว้ชัดเจน การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกระบวนการพัฒนาการปฏิรูประบบราชการและ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และภาคประชาสังคมตื่นตัวมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งในหลายรูปแบบและขยายเครือข่ายได้กว้างขวาง

การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนและประเด็นปัญหา

การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จนถึงปัจจุบัน โดยสามารถสรุปภาพรวมผลการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ ดังนี้

1) การดำเนินการโดยการใช้งบประมาณแผ่นดิน ประกอบด้วยแผนงานและโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนภายใต้ ระบบ กนภ. โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการเพื่อบรรเทาปัญหาคความยากจนและการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน

2) การแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยใช้งบประมาณจากเงินกู้ต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ โครงการช่วยเหลือผลกระทบทางสังคม โครงการเงินกู้ของธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย และโครงการกองทุนเพื่อสังคม

3) การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลปัจจุบันเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ 5 โครงการ ได้แก่ โครงการพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การจัดตั้งธนาคารประชาชน และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

4) บทบาทภาคเอกชน/ชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน มีตัวอย่างการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ โครงการธุรกิจเพื่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย โครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบทโครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบาก โครงการสวัสดิการผู้สูงอายุ และโครงการพัฒนานักส่งเสริมธุรกิจชุมชน

2) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม(SME) ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมโดยยึดกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมและนโยบายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงาน/ส่งเสริมการจ้างงานภาคอุตสาหกรรม นโยบายปรับบทบาทภาครัฐ นโยบายการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นต้น

บทบาทและความสำคัญของ SMEs

ในปัจจุบัน ภาคธุรกิจของไทยประกอบด้วยวิสาหกิจจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 8.5 แสนกิจการในจำนวนนี้ กว่าร้อยละ 99.7 จัดว่าเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกล่าวคือ มีการจ้างงานไม่เกิน 200 คนต่อกิจการ และประมาณร้อยละ 40 เป็นวิสาหกิจขนาดเล็กมาก ซึ่งอยู่นอกระบบ ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายในภาคอุตสาหกรรม แรงงานประมาณกึ่งหนึ่งและการจ้างงานใหม่ที่เกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์ในปี พ.ศ. 2540 ประมาณร้อยละ 60 อยู่ใน SMEs ประมาณร้อยละ 30 ของวิสาหกิจไทยพึ่งพาตลาดต่างประเทศ และอุตสาหกรรมส่งออกขนาดใหญ่ของไทยใช้วัตถุดิบแปรรูปขึ้นต้น และชิ้นส่วนที่ผลิตภายในประเทศส่วนหนึ่ง ก้ำรเพิ่มขีดความสามารถของ SMEs ที่เป็นผู้ผลิตเพื่อส่งออกและ SMEs ที่รับช่วงการผลิตจากผู้ส่งออก จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการส่งออกของไทย และการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ในภาพรวม

นอกจากนั้น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ เป็นทั้งผู้ซื้อผลผลิต และผู้ผลิตสินค้า และบริการสนองความต้องการของราษฎรผู้บริโภคในท้องถิ่นห่างไกล จึงเป็นกลไกสำคัญยิ่งในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาค

ทิศทางและแนวคิดในการพัฒนา SMEs

การพัฒนาและส่งเสริม SMEs ต้องสามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง อันได้แก่ การขาดเทคโนโลยี ขาดความสามารถในการจัดการสมัยใหม่ สินค้าด้อยคุณภาพ ขาดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและตรงความต้องการ การกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ อุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งทุน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ปัจจัยแวดล้อม การประกอบธุรกิจของ SMEs ได้เปลี่ยนแปลงและยังคงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการเปิดเสรีทางการค้าและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทำให้ต้นทุนการสื่อสารและการกระจายสินค้าลดลงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ปัจจัยที่กำหนดขีดความสามารถในการแข่งขัน ได้เปลี่ยนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศและแรงงานที่มีค่าแรงต่ำ ไปสู่การแข่งขันเชิงคุณภาพ การนำเสนอสินค้ารูปแบบใหม่ ๆ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความสามารถในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ไม่ว่า SMEs จะมุ่งตลาดภายในประเทศหรือตลาดต่างประเทศ ต่างก็จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพให้เข้าสู่มาตรฐานสากลและยกระดับผลิตภาพให้ทัดเทียมคู่แข่งอื่น รวมทั้งต้องมีความสามารถที่จะเชื่อมโยงธุรกิจในลักษณะที่เป็นนานาชาติมากขึ้น

จากข้อพิจารณาข้างต้น จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนา SMEs ภาคอุตสาหกรรม ดังนี้

- (1) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล
- (2) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของคนไทยมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้

ทั้งด้านการผลิตและการตลาดและ

- (3) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความเชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดใหญ่และเชื่อม

โยงกับภาคธุรกิจต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสมดุลในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม เป็นกลไกที่สามารถช่วยบรรเทาผลกระทบจากความผันผวนในเศรษฐกิจโลกที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

กลไกการบริหารแผนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

กระบวนการบริหารและจัดการเพื่อนำแผนแม่บทฯ ไปสู่การปฏิบัติ จะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 โดยมีสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นผู้บริหารและประสานแผนสำหรับในส่วนของแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้า และภาคบริการขณะนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กำลังจ้างศึกษาและวิเคราะห์พื้นฐาน ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จ และสามารถนำเสนอต่อสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อจัดทำเป็นนโยบายและแผนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้า และภาคบริการได้ภายใน กลางปี 2544

เป็นที่คาดหมายว่าเมื่อได้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้ง 3 ภาค คือ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้า และภาคบริการ ได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ จะสามารถช่วยให้ทิศทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปในทางเดียวกัน มีการผนึกกำลังที่เข้มแข็งมากขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถผลิตพื้นเศรษฐกิจของประเทศอันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอนาคต

3) ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

ภาวะการขาดดุลการค้าของไทยในปี 2544 สามารถสรุปได้คือ การชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐและการฟื้นตัวของญี่ปุ่น เศรษฐกิจสหรัฐมีการขยายตัวประมาณ 3.0 – 3.5 % ลดลงจากการประมาณการ 5.0 % ในปี 2543 ในขณะที่ญี่ปุ่นก็เผชิญกับปัญหาธนาคารกลางของญี่ปุ่นเองซึ่งทำให้ค่าเงินเยนอ่อนตัวลงในขณะนี้ และนโยบายการลดอัตราภาษีของสหรัฐ จึงมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจของอเมริกา ดังนั้นทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับผลการชะลอตัวตามอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การส่งออกของไทยจะมีอัตราการขยายตัวที่ลดลงอย่างมาก

ความอ่อนแอของสถาบันการเงินภายในประเทศ แม้ว่า ณ วันสิ้นปี 2543 ระบบธนาคารไทยคงจะมีสัดส่วนเงินกองทุนเกิน 11 % รวมทั้งสามารถทำสำรองได้ไม่ต่ำกว่า 100% แต่ถ้าหากหนี้คั่งงั้นมีมากขึ้น หรือมูลค่าหลักทรัพย์ค้ำประกันลดลงหรือระบบธนาคารไทยต้องรับรู้การสูญเสียในอัตราที่ใกล้เคียงกับธนาคารดีบีเอส ในขณะเดียวกันแนวโน้มการชะลอตัวของเศรษฐกิจในปีหน้า จะทำให้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loan: NPL) ที่กีดกันการดำเนินการของธนาคารไทยยังอยู่ในระบบ ดังนั้นการเพิ่มทุนจึงยังคงเป็นความจำเป็นของธนาคารไทย

การขาดดุลการค้าชำระเงินและการลดลงของระดับทุนสำรองระหว่างประเทศ น่าจะทำให้เงินบาทตกอยู่ภายใต้แรงกดดัน และมีความผันผวน โดยอาจจะเป็นไปได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบขึ้นอยู่กับแนวโน้มในการจัดตั้งรัฐบาล โดยเฉพาะในกระทรวงเศรษฐกิจชุดใหม่ ทั้งนี้คาดว่าโดยเฉลี่ยแล้วเงินบาทมีค่าเท่ากับ 43.50 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2544 เมื่อเทียบกับปี 2543 ในขณะนี้อาจจะมีความผันผวนมากเป็นบางช่วงตามปัจจัยที่จะมากระทบ เช่น การเคลื่อนย้ายเงินทุนออกนอกประเทศ ความเคลื่อนไหวของค่าเงินในตลาดภูมิภาค รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ โดยในช่วงของการผันผวนดังกล่าว ค่าเงินบาทอาจจะหลุดออกจากกรอบ 44 – 45 บาทได้ อย่างไรก็ตาม คาดว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะเข้ามาดูแลเสถียรภาพของค่าเงินบาทเป็นระยะ ๆ เพื่อไม่ให้ค่าเงินบาทมีความผันผวนมาก จนทำให้มีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย

4) สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมที่ไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนกับสมัยก่อน เพราะมีบางกลุ่มที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวมทำการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดสภาวะฝนไม่

ตกต้องตามฤดูกาล อันเป็นผลที่กระทบโดยตรงกับประชาชนทุกคน อาจสรุปผลสภาวะแวดล้อมภายในประเทศได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 : สถานการณ์มลพิษทางน้ำ ปี 2539 – 2541

แหล่งน้ำ	ค่ามาตรฐาน	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541
แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ออกซิเจนละลายในน้ำ (มิลลิกรัม/ ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 2.0	0.7	0.5	1.0
นิโลตต์ (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่เกิน 4.0	6.2	3.1	2.8
แบคทีเรีย (mpn/100 มิลลิลิตร)	-	85,000	46,000	14,000

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 4.2 : พื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย

ภาค	ปี 2540		ปี 2541		พื้นที่ถูกทำลาย (ล้านไร่)
	พื้นที่	สัดส่วน	พื้นที่	สัดส่วน	
เหนือ	72.67	68.54	45.66	43.06	37.01
ตะวันออกเฉียงเหนือ	44.31	41.99	13.11	12.43	31.20
กลางและตะวันตก	22.28	52.91	10.03	23.81	12.26
ใต้	18.52	41.89	7.58	17.15	10.94
ตะวันออก	13.23	57.98	4.69	20.57	8.54
ประเทศ	171.02	53.33	81.07	25.28	89.95

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : พื้นที่ถูกทำลายทั้งหมด 250,420 ไร่

ตารางที่ 4.3 : ความอุดมสมบูรณ์ของดินในการทำการเกษตรกรรม

ความอุดมสมบูรณ์	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	ทั้งประเทศ
ปานกลาง	12.75	2.94	7.21	1.18	24.08
รุนแรง	2.50	0.20	0.22	0.45	3.37
รุนแรงมาก	8.68	0.33	1.00	2.93	12.94
รวม (ล้านไร่)	23.93	3.47	8.43	4.56	40.39
(%)	(59.2)	(8.6)	(20.9)	(11.3)	(100)
พื้นที่ภาค (ล้านไร่)	107	105.53	63.96	44.2	320.69

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : 1) รุนแรงปานกลาง พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ผลผลิตต่ำ ควรมีมาตรการป้องกัน การชะล้างพังทลายของดิน พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูก พืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และสวนป่า

2) รุนแรง พื้นที่นี้หากจะใช้ทำการเกษตร ต้องมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ อย่างเคร่งครัด

3) รุนแรงมาก พื้นที่นี้ไม่เหมาะต่อการเกษตรควรกันไว้ปลูกป่า/ไม้ยืนต้น

5) ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรรมไทยชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีข้อเรียกร้องให้รัฐบาลชุดใหม่พิจารณาออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพิ่มเติม เพื่อที่ช่วยเพิ่มกำลังซื้อในระบบและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค แต่ถ้าหากรัฐบาลชุดใหม่เร่งดำเนินการใช้จ่าย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน แม้ว่าการใช้จ่ายบางรายการอาจจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในช่วงแรก ๆ ขณะนี้ หนี้สาธารณะ (รวมหนี้กองทุนฟื้นฟู) มีประมาณ 55 - 56 % และในอีก 5 ปีข้างหน้า (งบประมาณ 2544 - 2549) ถ้ากองทุนฟื้นฟูเกิดความสูญเสียเพิ่มเติมจากการปฏิบัติตามข้อผูกมัดในการขยายหุ้นธนาคารอีก 1.5 แสนล้านบาท จะทำให้สัดส่วนหนี้สาธารณะเพิ่มเติมเป็น 59 % ทำให้คนไทยเป็นหนี้คนละประมาณ 54,000 บาท และหากรัฐบาลชุดใหม่ตัดสินใจใช้เงินแก้ไขปัญหาการเงิน เช่น การเพิ่มทุนให้สถาบันการเงินหรือการจัดตั้งและดำเนินการบริษัทบริหารทรัพย์สินอีก 3 แสนล้านบาทแล้ว สัดส่วนหนี้ก็จะเพิ่มเป็น 65 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ย่อมหมายความว่า รัฐบาลมีเปดานสำหรับการดำเนินการงบประมาณขาดดุลและการใช้จ่ายกระตุ้นเศรษฐกิจในช่วงปีงบประมาณปี 2544 - 2549 ประมาณ 5 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือประมาณ 2.5 แสนล้านบาท ซึ่งไม่ใช่วงเงินมากนัก ในช่วงเวลา 5 ปี ดังนั้นจะเห็นว่า

รัฐบาลชุดใหม่คงจะต้องเผชิญกับกรอบข้อจำกัดทางการคลังอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่ตลาดและนักลงทุนก็คงเรียกร้องความโปร่งใสของการบริหารจัดการทางการคลังดังกล่าวของรัฐบาล ทั้งนี้ในมุมมองของรัฐบาล การจัดตั้ง บริษัททรัพย์สิน เพื่อซื้อหนี้จากสถาบันการเงินเอกชน อาจเป็นทางเลือกเพื่อเป็นการยืดเวลาและปรับปรุงเงื่อนไขของโครงการให้ความช่วยเหลือในการเพิ่มทุนขั้นที่ 1 ทั้งนี้ปัญหาเรื่องนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และเงินดังกล่าว ย่อมจะทำให้การขยายสินเชื่อใหม่จะยังคงเป็นไปได้อย่างจำกัด แม้ว่าจะมีสภาพคล่องส่วนเกินประมาณ 5 แสนล้านบาท ในขณะนี้ก็ตาม โดยปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งจะทำให้คนไทยมีหนี้สินเพิ่มขึ้นไปอีก

6) บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท อาจกล่าวสรุปได้ดังนี้

- 1) ความยากจนของคนในหมู่บ้าน
- 2) การที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่แท้จริงต้องมาจาก คน ไม่ใช่ มาจากเงิน เพราะเงินบางครั้ง ก็ทำให้คนทะเลาะและทำให้แตกความสามัคคีกันภายในชุมชนได้
- 3) กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ถ้าทำการจัดตั้งแล้วแต่ชาวบ้านไม่นำเงินไปฝาก ก็จะทำให้กลุ่มออมทรัพย์เกิดการล่มสลายได้
- 4) ความแตกต่างทางฐานะของชาวบ้านภายในหมู่บ้าน
- 5) ชาวบ้านมีการศึกษาน้อย ส่วนมากจะจบแค่ ป.4 ทำให้ไม่ค่อยมีความรู้มากนัก
- 6) ความสามัคคีปรองดอง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งบางชุมชนก็ไม่มีสิ่งพวกนี้ทำให้ไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร
- 7) การมีส่วนร่วมกับภาครัฐบาล ถ้าชุมชนไหนไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐบาล ก็จะทำให้ชุมชนนั้น ไม่มีความเจริญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยีทางการเกษตร ด้านสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น
- 8) หมู่บ้านบางแห่งของประเทศยังไม่มี ความเจริญเข้าไปภายในหมู่บ้าน เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา น้ำบาดาล เป็นต้น

ความอ่อนแอของท้องถิ่นชนบทส่วนใหญ่มาจากการที่คนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีความสามัคคีกัน และบางหมู่บ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐบาลเท่าที่ควร ทำให้เสียโอกาสที่จะทำให้อท้องถิ่นของตนเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และมีบุคคลบางกลุ่มที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คอยจะฉกฉวยผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับตัวเอง

7) ค่านิยมในกระแสดนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

จากกระแสโลกที่หมุนเปลี่ยนอย่างรวดเร็วการพัฒนาระบบส่งข้อมูลข่าวสารและสื่อสาระเทศน์ต่างๆทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ข้อมูลที่น่าเสนอทั้งสาระและบันเทิงหากขาดการกลั่นกรองและประมวลผลเพื่อนำมาใช้ให้ถูกต้องแล้วย่อมเป็นภัยต่อผู้ใช้อย่างแน่นอน และหากจะพิจารณาถึงการนำเสนอข้อมูลของสื่อด้านต่างๆว่าชักจูงผู้บริโภคหรือสนองความต้องการของผู้บริโภคย่อมพิจารณาและหาเหตุผลที่จะอธิบายได้ยากเพราะเนื่องจากมนุษย์โดยทั่วไปย่อมไม่ยากเป็นผู้ตาม

กระแสนิยมของสินค้าจากต่างประเทศและวัฒนธรรมต่างชาติ ที่เข้ามาในประเทศไทย นั้นมีมากหากจะหาจุดเริ่มต้นของกระแสวัฒนธรรมต่างชาติโดยเน้นที่วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมในแถบประเทศเอเชีย น่าจะเริ่มมีมาตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นการติดต่อกับประเทศในแถบยุโรปและอเมริกา การมาของชาวต่างชาติย่อมต้องนำวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตในแบบของตนมาเผยแพร่ด้วยอย่างแน่นอน จะตั้งใจหรือไม่ก็ตามเราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่อปรับให้เข้ากับกระแสของวัฒนธรรมอื่นๆที่มีมาก่อนหน้าวัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามา เช่นวัฒนธรรมจีน หรือวัฒนธรรมในแถบประเทศเพื่อนบ้าน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทยที่จะปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมอื่นๆในอดีตอาจต้องใช้เวลานานหลายสิบปีกว่าที่จะลงตัว เช่น วัฒนธรรมทางอาหารซึ่งมีอาหารหลายชนิดทั้งอาหารจีนและอาหารจากตะวันตกที่ผ่านการปรับปรุงในระยะเวลาที่ยาวนานจนสามารถประยุกต์เข้าเป็นอาหารในคำหรับไทยได้ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ที่ในบางแห่งของประเทศ ได้หลอมหลอมการดำเนินชีวิตของชนชาวไทยและชาวจีนเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหรือซึมซับทางด้านวัฒนธรรมดังกล่าวต้องใช้เวลหลายชั่วอายุคน เหตุหนึ่งที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงต้องใช้ระยะเวลานานขนาดนั้นส่วนหนึ่งอาจจะมาจาก สื่อการนำเสนอหรือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารซึ่งในอดีตยังไม่เจริญนักและยังอยู่ในวงแคบของบางชนชั้นในสังคม กว่าที่จะเผยแพร่ออกไปสู่สังคมในระดับต่างๆต้องใช้เวลานาน

ต่างจากปัจจุบันที่สื่อสามารถเข้าไปได้ในทุกที่ของประเทศ ทั้ง โทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ ทำให้การเปลี่ยนแปลงหรือการติดตามความเป็นไปของโลกภายนอกเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น จนในบางครั้งอาจจะดูเป็นการขัดเยียดหรือครอบงำจากผู้ที่ทำให้การสนับสนุนสื่อ นั้นเพื่อหวังผลประโยชน์ ความรวดเร็วนี้เองที่ทำให้ขาดการพิจารณาถ่วงถ่วงถึงความเหมาะสมที่จะนำเสนอต่อสังคม

อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วอาจมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อที่จะให้ก้าวทันกับประเทศอื่นๆในโลก ทำให้สังคมบีบรัดและมีการแก่งแย่งกันมาก ความรีบเร่งและเวลาที่ดูมีค่ามากขึ้นจนลืมหรือมองข้ามสังคมประเพณีที่ทากันมาในอดีต ความอบอุ่นในแบบครอบครัวใหญ่เริ่มลดลงและปรับเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ใช้เงินทองที่หาได้ดูแลบิดามารดาแทนตนเองที่ออกไปทำงานและแยกครอบครัว

ออกไป และยังมีวิถีชีวิตในแบบสังคมไทยอีกมากที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งที่ตามอย่างกระแสสังคมโลก และกระแสสภาพเศรษฐกิจ

ทั้งสองสาเหตุที่กล่าวมาอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หากจะหาวิธีแก้ไขให้กลับมาเป็นดังเดิมคงทำได้ยากและอาจทำไม่ได้เลยเพราะนี่เป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามระบบในสังคมโลก เราควรจะนำเสนอถึงความงดงามในแบบของวัฒนธรรมไทยให้แก่เยาวชนได้ทราบเพื่อเป็นฐานหรือแม่แบบยึดถือในการดำเนินชีวิตแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใดก็สามารถที่จะพิจารณาและหาสิ่งที่ดีและเหมาะสมจากการเปลี่ยนแปลงนั้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตและการดำรงอยู่ของสังคมไทย

4.1.2) บริบทระดับท้องถิ่น

1) ประวัติศาสตร์และความเป็นมา

ในปี พ.ศ. 2527 ชุมชนบ้านหันสามัคคีได้ก่อตั้งขึ้น โดยมีอาณาเขตทิศเหนือติดกับบ้านหันโพธิ์ทอง ทิศใต้ติดหมู่บ้านหันเมืองตะกั่ว ทิศตะวันออกติดบ้านหัน ทิศตะวันตกติดกับตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน เนื่องจากบ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 1 เป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรมาก ทำให้ไม่สามารถปกครองได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นจึงแบ่งการปกครองออกเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้าน คือ บ้านหันสามัคคี เพื่อการปกครองอย่างทั่วถึง และง่ายต่อการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อนำไปสู่ความเจริญในอนาคต

ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านคนแรก คือ นายโสภณ สุภาพ เมื่อครบกำหนดในการปกครอง จึงมีการเลือกตั้งใหม่ โดยนายน้อย ธิสูงเนิน เป็นผู้ใหญ่บ้านคนต่อมา และในปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านม.4 คือ นางบุญเอื้อ ติจันทิก

หมู่บ้านนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2527 หรือประมาณ 18 ปีมาแล้ว หมู่บ้านหันสามัคคีถูกแบ่งเขตการปกครองมาจากบ้านหัน หมู่ 1 เดิมบ้านหันเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่มากทำให้การปกครองควบคุมดูแลไม่ทั่วถึงจึงยากต่อการพัฒนา จึงทำการแบ่งการปกครองจากบ้านหันออกมาส่วนหนึ่งเป็นบ้านหันสามัคคี เพื่อแบ่งการปกครองให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้หมู่บ้านเกิดความสามัคคี และง่ายต่อการพัฒนาในอนาคต

สภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านหันสามัคคี ก่อนที่จะแยกเขตการปกครอง ก็เป็นหมู่บ้านหัน แต่เพื่อความสะดวกในการปกครองดูแลจึงแยกออกมาเป็นบ้านหันสามัคคี

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสาธารณูปโภคของชาวบ้านหันสามัคคี คือ ถนนเมื่อเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านมีสภาพเป็นถนนทางดินเท้า และเป็นถนนลูกรัง มีความยาวรอบหมู่บ้านทั้งหมด 661 เมตร และได้รับการพัฒนาให้เป็นถนนลาดยางเมื่อปี พ.ศ. 2536 เป็นความยาวเพียง 240 เมตร มีไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2519 และประปาหมู่บ้านสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2527

2) สภาพปัจจุบัน

1) ลักษณะประชากร

บ้านหันสามัคคีมี 48 ครอบครัวจาก 48 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 246 คน กลุ่มอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 18 – 50 ปี ดังจะแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน (คน)
1. เพศ	
- ชาย	112
- หญิง	134
2. อายุ	
1 วัน – 3 ปีเต็ม	7
3 ปี 1 วัน – 6 ปีเต็ม	6
6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม	22
12 ปี 1 วัน – 14 ปีเต็ม	9
15 ปี 1 วัน – 18 ปีเต็ม	9
18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม	103
50 ปี 1 วัน – 60 ปีเต็ม	28
60 ปี 1 วันขึ้นไป	50
3. การศึกษา	
3.1 สมาชิกไปศึกษานอกหมู่บ้าน	38
- ระดับประถมศึกษา	22
- ระดับมัธยมศึกษา	15
- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา	1
3.2 สมาชิกที่อ่านหนังสือไม่ออก	5

2) ทำเลที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศของบ้านหันสามัคคีเป็นหมู่บ้านที่มีคนอาศัยทั้งหมู่บ้าน และชาวบ้านจะไปทำมาหากินนอกหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่แยกตัวออกมาจากบ้านหัน จึงมีแต่ที่อยู่อาศัยทั้งหมู่บ้าน

อาณาเขตของบ้านหันสามัคคี

ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่บ้านหันโพธิ์ทอง
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่บ้านหันเมืองตะกั่ว
ทิศตะวันออก	ติดกับ	หมู่บ้านหัน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน

3) แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน

แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชนบ้านหันสามัคคีอาศัยแหล่งน้ำประปาและสระน้ำจากบ้านหันวังเรือ เนื่องจากภายในหมู่บ้านไม่มีแหล่งน้ำ มีเพียงบ้านเรือน

2.3) ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

เศรษฐกิจบ้านหันสามัคคี หมู่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นหมู่บ้านที่ทำการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่ทำนา และเลี้ยงสัตว์ จะมีบางอาชีพที่ทำหัตถกรรม แดง ทอผ้า การค้าขายทั้งพ่อค้าคนกลาง และ ช.ก.ส. และหน่วยงานรัฐบาลต่างๆ ชาวบ้านมีการใช้จ่ายประหยัด จึงทำให้ไม่ค่อยเดือดร้อนเรื่องเงินมากนัก สำหรับการจ้างงานในหมู่บ้าน ก็จะเป็นแบบขอแรงกันมากกว่า และคนในหมู่บ้านก็ไม่ค่อยออกไปทำงานต่างถิ่นมากนัก

2.4) ด้านวัฒนธรรมประเพณี

วัดและประเพณีชาวบ้านหันสามัคคี หมู่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ไม่มีวัดภายในหมู่บ้านหมู่บ้านโดยจะไปวัดจันทารามในบ้านหันวังเรือ หมู่ 10 ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนับถือศาสนาพุทธ และเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ และวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน ชาวบ้านให้ความสนใจในการฟังเทศน์ฟังธรรมปัจจุบันจะมีพระที่จำวัดเพียงรูปเดียว คือ พระอาจารย์ธีรพงษ์ วรโพธิ์

ประเพณีชาวบ้านหันสามัคคี มีการประเพณีที่สืบทอดประเพณีจากอดีตตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันซึ่งชาวบ้านให้ความสำคัญต่อคุณค่าของงานบุญประเพณีมาตลอด โดยมีประเพณีที่สำคัญๆ มีดังนี้

เดือนมกราคม มีประเพณีทำบุญกลางบ้าน (ทำบุญต้อนรับปีใหม่) โดยชาวบ้านร่วมกันตัดบวดอาหารหวานคาวแด่พระสงฆ์เพื่อเป็นศิริมงคลในวันขึ้นปีใหม่

เดือนกุมภาพันธ์ มีประเพณีทำบุญมหาชาติ

เดือนเมษายน มีงานประเพณีสงกรานต์เป็นการฉลองปีใหม่ของไทย โดยเรากนหนุ่มสาวที่ทำงานอยู่ต่างถิ่นและกลับมาบ้านเกิดของตนเพื่อทำบุญและถือโอกาสพบปะสังสรรค์กันภายในญาติพี่น้อง มีการรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่และผู้สูงอายุภายในครอบครัวเป็นการขอพรปีใหม่และศิริมงคลแก่ตนเอง การสงน้ำพระ ทำอาหารคาว หวาน ไปทำบุญที่วัด และมีการสาดน้ำกันเพื่อให้มีความชุ่มฉ่ำในฤดูร้อน ถือได้ว่าเป็นงานบุญที่ชาวบ้านมีความสนุกสนานรื่นเริงกันมาก

เดือนกรกฎาคม มีการทำบุญเข้าพรรษา ชาวบ้านจะทำบุญโดยการถวายเทียนเข้าพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน และเครื่องสังฆทานต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ระหว่างการทำพรรษาของพระสงฆ์ และในช่วงก่อนเข้าพรรษาชาวบ้านจะยังนิยมให้ลูกหลานบวชเป็นพระภิกษุในช่วงนี้ด้วย

เดือนตุลาคม มีการทำบุญออกพรรษา โดยหนุ่ม - สาวจะมาร่วมกันกวนข้าวทิพย์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวบ้านจะนำอาหารคาว หวาน ไปทำบุญที่วัด จากนั้นทางวัดก็จะให้ข้าวทิพย์แก่ชาวบ้านที่มาทำบุญ ข้าวทิพย์นี้ชาวบ้านจะนำไปเรียกขวัญข้าว สำหรับคนที่ทำนาเพื่อเป็นการสักการะเจ้าแม่โพสพ เพื่อให้ได้ข้าวในปริมาณมาก

เดือนพฤศจิกายน มีการทอดกฐิน เพื่อหาเงินเข้าวัด ไปซ่อมแซมส่วนที่สึกหลอ และมีการลอยกระทงเพื่อเป็นการขออภัยพระแม่คงคา ในการที่ได้ล่วงละเมิดในการใช้น้ำในการกระทำต่างๆ

เดือนธันวาคม มีการส่งท้ายปีเก่าโดยมีการฉลองกันภายในตำบล

โรงเรียนและการศึกษาภายในบ้านหันสามัคคีไม่มีโรงเรียนภายในหมู่บ้าน การศึกษาของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะศึกษาในระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา ในบ้านหันวังเรือ หมู่ที่ 10 และบางส่วนจะไปเรียนในตัวอำเภอ หรือในจังหวัด หรือในต่างจังหวัด

สุขภาพอนามัยบ้านหันสามัคคียังไม่มีโรคระบาดภายในหมู่บ้าน แต่ก็มีการเจ็บป่วยบ้างเล็กน้อยๆ เช่น ไข้หวัด อาหารเป็นพิษ ก็จะไปหาหมอที่อนามัยซึ่งอยู่ในหมู่ 1 บ้านหัน

2.5) ข้อมูลด้านอื่น ๆ

1) การรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้าน โรงงานจะแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แสดงการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของบ้านหันสามัคคี

กลุ่ม	ตั้งขึ้น พ.ศ.
1. ร้านค้าชุมชน	2537
2. กลุ่มออมทรัพย์	2536
3. แม่บ้านเกษตร	2538
4. กลุ่มปลาไร่	2544
5. กลุ่มทอผ้า	2543
6. ศูนย์สงเคราะห์ราษฎร	2537
7. ศูนย์สาธิตการตลาด	2536

4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านโดยภาพรวม สามารถประเมินได้ 2 ระบบ คือ

1) ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้ผลการประเมินดังต่อไปนี้

1.1) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้พบว่า

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์ และเปิดเวทีชาวบ้าน พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายของรัฐบาลโดยจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนกู้ยืมนำไปลงทุนตามประเภทของการประกอบอาชีพ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ มีคณะกรรมการในหมู่บ้านบริหารกันเอง และกองทุนนี้เป็นกองทุนที่ดี เพราะได้เป็นเงินทุนให้ประชาชนได้กู้ยืม คิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าสถาบันการเงินของรัฐ และเงินทุนนอกระบบ ต่อไปในอนาคต อาจจะเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้

2) เงิน 1 ล้านบาท ได้รับการจัดสรรมาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2545 จำนวนสมาชิกกองทุนมีทั้งหมด 56 ราย และได้แบ่งประเภทการกู้ยืม คือ กู้ยืมเพื่อไปประกอบอาชีพ การแปรรูปลดรายจ่าย และกู้ฉุกเฉิน โดยจะปล่อยให้ผู้กู้เพียงครั้งเดียวได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเงินไป 26 รายเป็นเงิน 422,000 บาท ปัจจุบันเหลือเงินในบัญชีธนาคาร 578,000 บาท

3) คณะกรรมการหมู่บ้าน ในบ้านหันสามัคคีมีคณะกรรมการ 15 คน ชาย 7 คน หญิง 8 คน ซึ่งจะมีประธานฯ รองประธานฯ เลขานุการ เสร็จญูญิก กรรมการฝ่ายสินเชื่อ กรรมการฝ่ายตรวจสอบ และกรรมการฝ่ายเร่งรัดหนี้สิน มีหน้าที่ออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนร่วมกับชาวบ้านเพื่อนำไปเป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนต่อไป

4) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน สมาชิกผู้กู้เงินที่ผ่อนชำระเป็นรายเดือนหรือที่มีระยะเวลางวดต่ำกว่าหนึ่งปียังชำระตามสัญญา อาจจะไปบ้างแต่ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

5) ผู้สมัครขอู้ ต้องเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและเขียนโครงการยื่นต่อคณะกรรมการเมื่อคณะกรรมการอนุมัติ ต้องทำสัญญาเงินกู้พร้อมหลักประกันเงินกู้ ผู้กู้แต่ละรายผู้ได้ 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ถ้ารายใดผู้เกิน 20,000 บาท คณะกรรมการจะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด และต้องใช้หลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกันโดยที่ผู้ค้ำประกันจะต้องไม่เป็นลูกหนี้กองทุน และต้องชำระเงินคืนทั้งต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี

1.2) ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน โดยคณะกรรมการทุกคนได้มีการประชุมและพิจารณาคัดเลือกผู้กู้ร่วมกัน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกคือ ผู้กู้ต้องเขียนโครงการที่สามารถเป็นไปได้ทางการตลาด และคุ้มค่าต่อการลงทุน พิจารณาถึงอุปนิสัยและความสามารถของผู้กู้ที่จะชำระเงินคืน การมีบุคคลหรือทรัพย์สินค้ำประกัน การพิจารณาอนุมัติหากหาข้อยุติไม่ได้จะมีการลงคะแนนลับเมื่อพิจารณาแล้วก็จะบอกให้ผู้กู้อธิบายในภายหลัง

2) การแนะนำวิธีทำธุรกิจ สมาชิกกองทุนส่วนใหญ่ทำอาชีพที่หลากหลายและมีประสบการณ์ในอาชีพของตน เช่นค้าขาย หรือ สมาชิกที่ทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่แล้วจะนำเงินที่ได้ไปลงทุนเพิ่มหรือเป็นทุนสำรองของกิจกรรม บางรายนำไปลงทุนเลี้ยงสัตว์ซึ่งจะเป็นลักษณะซื้อมาเลี้ยงเพิ่มจากจำนวนที่มีอยู่เดิม หากยังขาดประสบการณ์จะศึกษาจากผู้เลี้ยงมาก่อน และขอคำแนะนำ หาข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอสิเกา

3) การรับชำระหนี้ ในการชำระคืนเงิน จะกำหนดชำระคืนภายใน 1 ปี ทั้งต้นและดอกเบี้ยโดยจะแบ่งการชำระเป็นงวดตามความสามารถและความต้องการของผู้กู้

4) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน สมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้านมีทั้งหมด 9 เล่ม กรรมการที่รับผิดชอบทำบัญชีคือ เสร็จญูญิก และเลขานุการ มีความเข้าใจและทำบัญชีได้อยู่ 3 เล่มคือ บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย และบัญชีคุมลูกหนี้รายตัว ส่วนบัญชี 6 เล่ม ยังไม่ค่อยเข้าใจมากนักเพราะไม่ได้ทำเป็นประจำ และการบันทึกบัญชีของกองทุนยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะมีรูปแบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน

5) การช่วยหาลาด เนื่องจากลูกหนี้กองทุนที่ค้าขายหรือเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการการหาลาดรับซื้อและจำหน่าย รวมถึงตลาดค้าอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่พอจะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง

6) บทบาทของนักศึกษา นักศึกษาเข้าไปประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านของบ้านหันสามัคคี ส่งเสริมกองทุนให้มีประสิทธิภาพ พร้อมกับการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ

1.3) ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะส่งเสริมผู้ดูแล แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง

จำนวนผู้ดูแล ผู้ดูแลเงินกองทุนมีทั้งหมด 26 คน เงินจากกองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการเสริมสภาพคล่องตัวในการลงทุน สมาชิกผู้ดูแลเงินกองทุนสามารถเพิ่มศักยภาพในการทำกิจกรรมของตนได้โดยใช้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำของกองทุน

2) ผลกระทบโดยตรง

ข้อจำกัดของกฎระเบียบกองทุน ทำให้สมาชิกหรือลูกหนี้กองทุนมีศักยภาพที่จะสร้างฐานะและปลดปล่อยหนี้สินที่มีต่อกองทุนได้ และอีกส่วนหนึ่ง มาจากศักยภาพของคณะกรรมการที่ให้ข้อเสนอและแนะนำแก่สมาชิกในการกู้ยืมเงินและรูปแบบการชำระคืน

3) ผลกระทบทางอ้อม เกิดความเข้าใจกันระหว่างคนในชุมชน ทั้งในด้านดีและร้าย ทำให้รู้ถึงความสัมพันธ์และอุปนิสัยของคนในชุมชนเมื่อต้องมีความสามัคคีและช่วยเหลือกัน

3.1) กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง บ้านหันสามัคคีมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็ง และยังมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามาช่วยเหลือชาวบ้านจึงร่วมแรงร่วมใจช่วยกันบริหารจัดการกองทุนให้ดีขึ้น เพื่อให้หมู่บ้านมีศักยภาพ ความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้

3.2) ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้ ในการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเป็นระดับผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มากกว่าชาวบ้านในหมู่บ้าน เพราะทางหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ จะมีการนัดการประชุมบ่อยครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

3.3) ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทได้จัดสรรให้ชาวบ้านได้กู้ยืมเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น คณะกรรมการในหมู่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง โดยทำให้มีจำนวนเงินเพิ่มขึ้นกว่าเงินที่รัฐจัดสรรให้ และบริหารให้เกิดประโยชน์และยุติธรรมมากที่สุด เมื่อมีการจัดการบริหารที่ดี เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น ก็จะทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้

2) ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย

2.1) ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละรายพบว่า

- 1) ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว ผู้กู้มีการศึกษาอยู่ในระดับ ป.4 ป.6 ม.3 และม.6 มีความสามารถและชำนาญในกิจกรรมที่ตนทำ เพราะหลังจากการปิดกิจการของโรงงานทอกระสอบนับสิบปีทำให้สมาชิกในชุมชนมีความชำนาญในงานใหม่มากขึ้น
- 2) ทรัพย์สินของผู้กู้และครอบครัว ทรัพย์สินของผู้กู้ที่มีอยู่ก็จะเป็นพื้นที่ พักอาศัยและพื้นที่ทำกิน ผู้กู้บางรายก็จะมีรถยนต์มอเตอร์ไซด์ หรือรถยนต์กระบะ
- 3) อาชีพหลักของผู้กู้ ผู้กู้เงินกองทุนทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวนผัก เลี้ยงสัตว์ ค้าขายทั้งอาหารและของชำ ทำหินทรายแดง
- 6) รายได้ครอบครัว มาจากอาชีพหลักที่สมาชิกชุมชนประกอบกิจกรรมอยู่
- 7) ประสบการณ์ในการดำเนินงาน ผู้กู้ส่วนใหญ่นำไปลงทุนประกอบกิจกรรมที่ตนดำเนินอยู่ซึ่งทำมาเป็นเวลานานแล้ว จึงมีประสบการณ์และความชำนาญมาก

2.2) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่า

- 1) เงินที่กู้มาได้ นำไปลงทุนในการทำกิจกรรมที่ตนประกอบอยู่เช่น ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์
- 2) เงินอื่น ๆ เงินที่ผู้กู้ได้กู้ยืมจากกองทุนไปลงทุนไม่พอ ก็ต้องหาเงินจากส่วนอื่นมาช่วยเหลือ ได้แก่ เงินส่วนตัว หรือเงินกู้ยืมจากนายทุนนอกระบบหรือเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)
- 3) สถานที่และวัตถุดิบ การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะทำบนที่ทำกินของตนเอง นอกจากการเลี้ยงสัตว์ที่จะเลี้ยงในพื้นที่ว่างเปล่า แหล่งวัตถุดิบเป็นแหล่งที่สมาชิกกองทุนทราบว่าสามารถทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงได้
- 4) เทคนิควิธีทำงาน กิจกรรมในการทำงานส่วนใหญ่จะทำตามความชำนาญที่ตนมีอยู่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักเนื่องจากยังขาดผู้แนะแนวพัฒนา

5) กำลังทำงาน คนงานที่ใช้ในการงาน จะเป็นสมาชิกในครอบครัวและการจ้างคนงานในหมู่บ้านเอง

6) นักศึกษาผ่านงาน การที่นักศึกษาจะผ่านงานได้ ต้องเข้าไปศึกษา เก็บข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน พร้อมกับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาของรัฐที่กำหนด และทำรายงานในรูปของ “สารนิพนธ์” ให้กับรัฐบาล

2.3) ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย พบว่า

1) การทำกิจการถุกวิธี ผู้ดูแลมีประสบการณ์ในการดำเนินงานมาเป็นเวลานาน และได้ทำมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ทราบถึงแหล่งวัตถุดิบที่สามารถลดต้นทุนและมีคุณภาพสูง เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

2) การหาตลาดที่ดี ตลาดส่งผลผลิตที่ดี ควรมีการประกันราคาสินค้า เพื่อให้เกษตรกรไม่ขาดทุน และสินค้าต้องมีคุณภาพ

3) การหาวัตถุดิบที่ดี วัตถุดิบที่ดีควรมีการรับรองคุณภาพ ไม่มีการปนเปื้อนของของเสีย

4) การทำบัญชี ผู้ดูแลมีการทำบัญชีไว้แบบง่าย คือ มีบัญชีรายรับ - รายจ่าย เพื่อให้ทราบถึงจำนวนเงินในการลงทุนแต่ละครั้ง เป็นเพียงบัญชีที่ทำตามความเข้าใจของคนเท่านั้นก็น่าจะเพียงพอ

5) การวิเคราะห์ประเมิน ผู้ที่กู้เงินไปลงทุนได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้เขียนโครงการกู้ยืมเงินจริง เพราะมีหลักฐานการลงทุน มีผลผลิตที่นำไปนำออกจำหน่าย ผู้ดูแลที่เลี้ยงวัว เลี้ยงประมาณ 8 - 9 เดือนก็สามารถขายได้ ถ้าไรที่ได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ผู้ดูแลที่ค้าขาย ถ้าไรที่ขายได้ในแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 150-400 บาท และตอนนี้ยังไม่ถึงกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงิน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงระยะเวลาคืนเงินแล้ว คาดว่าผู้ดูแลจะมีเงินชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยแก่คณะกรรมการ

2.4) ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง มีดังนี้

1.1) รายได้เป็นเงิน การทำกิจกรรมของสมาชิกทั้งทางด้านการเกษตรและค้าขาย จะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 150-400 บาท/ครัวเรือน/กิจกรรม ที่ออกมาในลักษณะนี้เพราะครัวเรือนหนึ่งอาจทำมากกว่าหนึ่งกิจกรรม และเนื่องจากราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอนทำให้มีผลต่อรายได้ของสมาชิกกองทุน

2) ผลกระทบโดยตรง

ผู้กู้ได้ขยายกิจการ เมื่อมีเงินกู้ยืมไปลงทุน ผู้กู้จึงได้เพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยง สิ้นค้าหรือจำนวนที่ทำกินมากกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น

3) ผลกระทบโดยอ้อม มีดังนี้

3.1) ผู้กู้มีการพึ่งพาตนเอง เมื่อนำเงินไปลงทุนมีผลผลิต มีรายได้ ก็นำเงินส่วนหนึ่งมาลงทุนต่อในครั้งต่อไป และเงินอีกส่วนหนึ่งนำมาใช้สอยหรือเก็บออม เพื่อเป็นทุนสะสมต่อไป

3.2) ผู้กู้มีศักยภาพและความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน ถ้าผู้กู้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ รายได้ดี และมีเงินออม คาดว่าในอนาคตกิจการของผู้กู้ต้องมีความเข้มแข็งและมั่นคง

3.3) การกลับคืนถิ่นของประชาชน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเกิดการลงทุนดีมาก แต่ไม่ได้ส่งผลให้สมาชิกบางคนที่ไม่ได้ทำงานต่างจังหวัดกลับคืนสู่ท้องถิ่นเลย เพราะบางคนทำงานในโรงงานได้เงินดี และบางคนได้งานที่มั่นคง จึงได้ตั้งรกรากอยู่ที่นั่นเลย เหตุนี้จึงทำให้ไม่กลับคืนสู่ท้องถิ่น

3.4) นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ จากการที่ได้เข้าไปศึกษาข้อมูลหมู่บ้าน ทำให้รู้ถึงวิธีการในการทำเกษตรกรรม การค้าขาย การปลูก การดูแลรักษา ระยะเวลาเก็บเกี่ยว ตลาดที่ส่งผลผลิต รวมไปถึงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรต่างๆ

4.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพเกษตรกรและค้าขายในหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) อาชีพเกษตรกร สามารถแบ่งได้เป็น

1.1) เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัวเนื้อ ผู้กู้ได้ซื้อวัวมาช่วงอายุ 2 - 3 เดือนในราคาประมาณ 8,000 - 10,000 บาทและเลี้ยงต่อไปอีกประมาณ 8 - 9 เดือนก็สามารถนำไปขายได้ ราคาวัวที่ขายได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ดังนั้น ผู้กู้เงินลงทุนเลี้ยงวัว จึงมีความสามารถชำระเงินกู้ได้ อีกทางหนึ่งคือการซื้อแม่วัวซึ่งโดยส่วนใหญ่จะแถวลูกวัวติดท้องมาด้วยราคาวัวประเภทนี้จะอยู่ที่ประมาณ 18,000-20,000 บาท

1.2) ทำสวนผัก มันล้มปะหลัง ข้าวโพด ในการปลูก 1 ปี สามารถเฉลี่ยการเก็บผลผลิตได้ 3 ครั้ง และแต่ละครั้งสามารถทำกำไรได้ 2,000 บาท/ไร่ และผู้กู้แต่ละรายก็ทำสวนผักไม่ต่ำกว่า 3 ไร่ ดังนั้น ผู้กู้เงินลงทุนทำสวนผักจึงมีความสามารถในการชำระเงินกู้ได้

2) อาชีพค้าขาย มีทั้งขายของชำ และอาหารสด เงินที่นำไปก็นำไปซื้อสินค้ามาขายที่ร้านเพิ่มขึ้นและซื้อผักไปขายที่ตลาดหลายชนิดขึ้น ราคาผักที่ขายได้ประมาณ ครึ่งถึงหนึ่งเท่าของราคาซื้อ มา เฉลี่ยผลกำไรอยู่ที่ 150-300 บาทต่อวัน ดังนั้น ภายใน 1 ปี ผู้กู้อาจมีความสามารถในการชำระเงินคืนกองทุนได้

4.4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่หมู่บ้านมาก ทั้งเป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และผลที่ได้อีกทางหนึ่งคือ ได้สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างรัฐบาล หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ชุมชนและนักศึกษา ซึ่งบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลคือ การมีนโยบายที่กระตุ้นเศรษฐกิจ โดยมีโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป้าหมายของโครงการคือ ชุมชน และโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป้าหมายของโครงการคือ บัณฑิตที่ว่างงาน หน่วยงานราชการ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ความรู้ ความเข้าใจให้กับชุมชนในเรื่องของการบริหารจัดการกองทุนให้ดีขึ้น ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับนักศึกษา ให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน สถาบันการศึกษา มีหน้าที่ให้ความรู้โดยใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ ชุมชนได้มีเครือข่าย การเรียนรู้เพิ่มขึ้น ทั้งในชุมชนใกล้เคียงและชุมชนอื่น ๆ นักศึกษา มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน ในสถาบันการศึกษา และศึกษาในชุมชนที่ตนปฏิบัติงานอยู่ เพื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์ในชุมชน และที่สำคัญคือ ให้บัณฑิตที่ว่างงานได้มีงานทำ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับชุมชนอีกทางหนึ่ง

4.5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการของบ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านหันสามัคคี

1.1) การเกิดกองทุนหมู่บ้านหันสามัคคี แม้จะต้องใช้ความพยายามอย่างสูงจากประธานและกรรมการชุมชนรวมถึงประชาชนหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีการเรียกประชุมสมาชิกในชุมชน ถึง 3 ครั้ง จึงจะสามารถจัดตั้งกองทุนได้

แต่เมื่อสามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้แล้ว พร้อมทั้งการจัดทำระเบียบและข้อบังคับของกองทุน โดยใช้ความต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นแนวทาง ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน แม้กฎ ระเบียบจะทำให้เกิดข้อจำกัดบางประการแต่ก็ยังมีสมาชิกกองทุน

ชักชวนเพื่อนร่วมชุมชนสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่เริ่มขยายทีละน้อย

1.2) การมีระบบบริหารกองทุนบ้านหันสามัคคี คณะกรรมการกองทุนมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน แม้จะมีขีดจำกัดในเรื่องเวลาการทำงาน ซึ่งคณะกรรมการจะต้องมีอาชีพและหน้าที่ต่อครอบครัวตนที่ต้องรับผิดชอบ

การพิจารณาอนุมัติเงินกู้แก่สมาชิกกองทุน มีความยุติธรรม โดยการร่วมกันแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการถึงการกู้ยืมในแต่ละแบบของผู้กู้เพื่อหาข้อยุติในการอนุมัติเงินกู้

1.3) การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเอง แม้จะมีการสนับสนุนจากภาครัฐ ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงบางส่วนของชุมชนซึ่งอาจเป็นส่วนน้อย คนส่วนใหญ่ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ แม้ว่าในชุมชนเองจะมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว

1.4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ในหมู่บ้านหันสามัคคีก่อนหน้าที่จะมีกองทุนหมู่บ้าน ได้มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ทั้งทางด้านการเกษตรและกลุ่มด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือกันเอง หากจะจัดตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์อาจต้องสร้างความชัดเจนในการดำเนินการของกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น และต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ

1.5) การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนบ้านหันสามัคคี จะมีความสามัคคีกันอย่างมากในแต่ละกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มที่กระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านซึ่งจะมีการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม การกระจายข่าวสารในชุมชนจะใช้ตัวแทนกลุ่มเป็นผู้กระจายข่าวสาร

แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยเกิดในหน่วยย่อย ๆ ของชุมชนและขยายตัวใหญ่ขึ้นเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งจะเห็นถึงความสามัคคีที่มีมากในระดับหนึ่ง

2) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนในพื้นที่
สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อถือในตัวแทนของตนสูง คือ เชื่อในคณะกรรมการและประธานกองทุน ซึ่งโดยส่วนใหญ่คณะกรรมการชุดนี้จะมาจากกรรมการชุมชนหรือกลุ่มกรรมการกองทุนอื่น ๆ ที่จัดตั้งมาก่อนหน้านี้ การสื่อสารและเสนอแนะจะมีทั้งแบบผู้นำชุมชนลงไปถึงสมาชิกชุมชน คือ แบบบนลงล่าง และแบบล่างขึ้นบน และการเจาะจงที่จะสื่อสารกันระหว่างสมาชิกกับกรรมการหมู่บ้าน หากมีปัญหารายกรณี

3) การสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ระหว่างชุมชน หากสังเกตจากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดในแบบรายงาน (บร.) ของประธาน กรรมการ และสมาชิกกองทุน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันในระดับผู้นำของแต่ละชุมชน เนื่องจากมีความคุ้นเคยกันมาก่อนหน้านี้แล้วจากกิจกรรมของอำเภอ

ส่วนในระดับสมาชิกกองทุนอยู่ในลักษณะการพบกันระหว่างเครือข่ายแสดงทัศนคติและความเข้าใจในกิจกรรมที่ตนทำใจชุมชน แม้ผลที่ได้จะไม่ดีนัก เนื่องจากเวลาและการเก็บข้อมูลที่ต้องทำหลายเรื่อง แต่ก็ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี

เครือข่ายที่ได้ผลมากจะอยู่ในส่วนของหมู่บ้านในหมู่บ้านหันสามัคคีจะมีการรวมกลุ่มของผู้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีมาก่อนหน้านี้ มีราคาขั้นต่ำในการค้าขายสัตว์ที่เพาะเลี้ยง และกลุ่มผู้ค้าปลีก แม้ไม่มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ แต่ผู้ค้าส่วนใหญ่ในชุมชน จะมีการสืบราคาหรือสอบถามจากผู้ค้าด้วยกันถึงราคาสินค้าในแต่ละชนิด เพื่อที่จะขายสินค้าชนิดนั้นในราคาเดียวกัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

5.1.1) วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

ในการศึกษาการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อทราบว่ากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ในท้องถิ่นชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือสวัสดิภาพของสมาชิก มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่ม เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

เศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศได้รับการกระตุ้น และมีภูมิคุ้มกันกับทั้งสังคมก็มีภูมิคุ้มกัน ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

ให้กระบวนการทำสารนิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ และได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย และเพื่อทราบข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

5.1.2) วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านหันสามัคคี หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในบ้านหันสามัคคี ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทำเกษตรกรรม ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบเก็บข้อมูล บร.1 – บร.12 จากจำนวน 48 ครัวเรือน เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 46 ครัวเรือน ในการเก็บข้อมูลแบบ บร. ต่าง ๆ นั้นจะกำหนดขนาดของตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

1.2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากส่วนราชการ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลชุมชนที่มีผู้ทำมาก่อนหน้านี้ หนังสือพิมพ์ และ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

2) วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์เพื่อเป็นการประเมินผลโครงการจะใช้ทั้งวิธีแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยที่

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ที่จะต้องทราบค่าที่แน่นอน หรือการหาค่าที่สามารถออกมาเป็นตัวเลขได้ ได้แก่ การใช้ระดับข้อมูลช่วงอัตรา และอัตราส่วนมาตรา ซึ่งจะใช้สถิติ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ฐานนิยม มัชฌิม และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหรือความคิดเห็น โดยใช้อัตราส่วน ร้อยละ ตารางเป็นลำดับ และจะใช้ CIPP Model เป็นหลักในการวิเคราะห์

5.1.3) ผลการดำเนินการ

จากการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ได้ผลการประเมินดังนี้

1.1) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้พบว่า นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นนโยบายที่จัดสรรเงินอุดหนุนแก่ประชาชนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน โดยบ้านโรงงานได้รับการจัดสรรมาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2545 และมีคณะกรรมการบริหารจัดการกันเอง ผู้ที่ขอกู้เงินต้องเป็นสมาชิกกองทุนและเขียนโครงการยื่นต่อคณะกรรมการ โดยวงเงินกู้ 20,000 บาทแต่ไม่เกิน 50,000 บาท และต้องทำสัญญาและหลักประกันเงินกู้ ในการชำระคืนเงินต้องคืนทั้งต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี

1.2) ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้พบว่า การคัดเลือกผู้กู้ คณะกรรมการทุกคนต้องประชุม พิจารณาร่วมกัน โดยดูจากโครงการที่สามารถเป็นไปได้ทางการตลาด อุปนิสัย และความสามารถในการชำระเงินคืนของผู้กู้ ผู้กู้ที่ยืมเงินไปลงทุนส่วนใหญ่จะนำไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการปศุสัตว์ การค้าขายทั้งอาหารและสินค้า ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมอยู่แล้วทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมส่วนศึกษาจากผู้กู้ที่เลี้ยงมาก่อนและขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ตลาดส่งผลผลิตจะมีตลาดสี่กั๊ก และในการทำบัญชีและการเงิน ทรัพย์สินและเลขานุการเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งสมุดบัญชีกองทุนหมู่บ้านมี

ทั้งหมด 9 เล่ม แต่กรรมการมีความเข้าใจและทำบัญชีได้ 3 เล่มคือ บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย และบัญชีคุมลูกหนี้รายตัว ส่วนอีก 6 เล่มยังไม่เข้าใจ เพราะไม่ได้ทำเป็นประจำ และการบันทึกบัญชีของกองทุน ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะมีรูปแบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน และนักศึกษาที่ประจำหมู่บ้านมีหน้าที่ศึกษาหาข้อมูล เรียนรู้ประสบการณ์ของชาวบ้าน และส่งเสริมกองทุนให้มีประสิทธิภาพ

1.3) ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1) ผลโดยตรง ปัจจุบันมีผู้กู้ทั้งหมด 26 ราย เป็นเงิน 422,000 บาท

2) ผลกระทบโดยตรง ผู้ที่ขึ้นกู้เงินกองทุน คณะกรรมการจะอนุมัติทุกคน แต่จะพิจารณาจำนวนเงินที่ขอกู้ให้เหมาะสมกับโครงการ ตามความเป็นไปได้และแนวทางการดำเนินโครงการ

3) ผลกระทบทางอ้อม โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีผลทำให้บ้านหันสามัคคีมีเครือข่ายการเรียนรู้เพิ่มขึ้น มีเครือข่ายการตลาดมากขึ้น กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง เพราะชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจช่วยกันบริหารจัดการกองทุนให้ดี ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและช่วยกันทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น ก็อาจทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้

2) ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย ได้ผลการประเมินดังนี้

2.1) ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่า อาชีพหลักของผู้กู้คือ การทำเกษตรกรรม เช่น ปศุสัตว์ การทำนา ทำไร่ การค้าขาย รายได้ของครอบครัวมาจากการทำกิจกรรมดังกล่าว การศึกษาอยู่ในระดับ ป.4 - ม.6 มีประสบการณ์ในการดำเนินงานมาก เพราะทำมานาน จึงมีความชำนาญ ทรัพย์สินของผู้กู้ ก็จะมีพื้นที่ทำกิน และพื้นที่ที่อยู่อาศัย มีพาหนะทั้งจักรยานยนต์ และรถกระบะ

2.2) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่าเงินที่กู้ยืม นำไปลงทุนทำเกษตรกรรม ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ ถ้าเงินไม่พอก็จะใช้เงินส่วนตัวหรือกู้ยืมนายทุนนอกระบบมาเพิ่ม

2.3) ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย พบว่าผู้กู้เงินไปลงทุนได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์จริง เพราะมีผลผลิตที่นำไปขายได้เงินมาแล้ว เช่น

การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัวเนื้อ ผู้กู้ได้ซื้อวัวมาช่วงอายุ 2 - 3 เดือนในราคาประมาณ 8,000 - 10,000 บาทและเลี้ยงต่อไปอีกประมาณ 8 - 9 เดือนก็สามารถนำไปขายได้ ราคาวัวที่ขายได้ประมาณ 1 เท่าของราคาที่ซื้อมา ดังนั้น ผู้กู้เงินลงทุนเลี้ยงวัว จึงมีความสามารถชำระเงินกู้ได้ อีก

ทางหนึ่งคือการซื้อแม่วัวซึ่งโดยส่วนใหญ่จะแถมลูกวัวติดท้องมาด้วยราคาวัวประเภทนี้จะอยู่ที่ประมาณ 18,000-20,000 บาทแม้จะใช้เวลานานแต่จะได้กำไรจากการเลี้ยงและขายลูกวัว

การทำสวนผัก มันสำปะหลัง ข้าวโพด ในการปลูก 1 ปี สามารถเฉลี่ยการเก็บผลผลิตได้ 3 ครั้ง และแต่ละครั้งสามารถทำกำไรได้ 2,000 บาท/ไร่ และผู้กู้แต่ละรายก็ทำสวนผักไม่ต่ำกว่า 3 ไร่ ดังนั้น ผู้กู้เงินลงทุนทำสวนผักจึงมีความสามารถในการชำระเงินกู้ได้

อาชีพค้าขาย มีทั้งขายของชำ และอาหารสด เงินที่กู้ไปก็นำไปซื้อสินค้ามาขายที่ร้านเพิ่มขึ้นและซื้อผักไปขายที่ตลาดหลายชนิดขึ้น ราคาผักที่ขายได้ประมาณ ครึ่งถึงหนึ่งเท่าของราคาซื้อ มา เฉลี่ยผลกำไรอยู่ที่ 150-300 บาทต่อวัน ดังนั้น ภายใน 1 ปี ผู้กู้จึงมีความสามารถในการชำระเงินคืนกองทุน

2.4) ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง พบว่า รายได้ของผู้กู้ที่ทำกิจกรรมจะเฉลี่ยอยู่ที่ 150-400 บาท/ครัวเรือน/กิจกรรม นี้เพราะครัวเรือนหนึ่งอาจทำมากกว่าหนึ่งกิจกรรม และเนื่องจากราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอนทำให้มีผลต่อรายได้ของสมาชิกกองทุน

2) ผลกระทบโดยตรง พบว่า ผู้กู้ได้มีการขยายกิจการโดยเพิ่มจำนวนหน่วยของกิจกรรมให้มากกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และผู้ค้าขายได้นำไปซื้อสินค้าเข้าร้าน เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

3) ผลกระทบทางอ้อม พบว่า โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีส่วนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดการลงทุนดีมาก แต่ไม่ได้ส่งผลให้สมาชิกบางคนที่ไม่ทำงานต่างจังหวัดกลับคืนสู่ท้องถิ่นเลย เพราะบางคนมีงานทำที่มั่นคง แต่อย่างไรก็ตามผู้กู้เงินไปลงทุนก็สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น มีเงินออม คาดว่าในอนาคต ผู้กู้สามารถพึ่งตนเองได้และกิจการมีความเข้มแข็งขึ้น

5.1.4) อภิปรายผล

อภิปรายผล ที่ได้รับจากการเกิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านหันสามัคคี ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจะแสดงผลที่ได้รับในแต่ละด้าน โดยใช้วิจาร์ณญาณและแนวคิดทางทฤษฎี

1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านหันสามัคคี

1.1) การเกิดกองทุนหมู่บ้านหันสามัคคี แม้จะต้องใช้ความพยายามอย่างสูงจากประธานและกรรมการชุมชนรวมถึงประชาชนหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีการเรียกประชุมสมาชิกในชุมชน ถึง 3 ครั้ง จึงจะสามารถจัดตั้งกองทุนได้

แต่เมื่อสามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้แล้ว พร้อมทั้งการจัดทำระเบียบและข้อบังคับของกองทุน โดยใช้ความต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นแนวทาง ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน แม้กฎ ระเบียบจะทำให้เกิดข้อจำกัดบางประการแต่ก็ยังมีสมาชิกกองทุนชักชวนเพื่อนร่วมชุมชนสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่เริ่มขยายทีละน้อย

1.2) การมีระบบบริหารกองทุนบ้านหันสามัคคี คณะกรรมการกองทุนมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน แม้จะมีขีดจำกัดในเรื่องเวลาการทำงาน ซึ่งคณะกรรมการจะต้องมีอาชีพและหน้าที่ที่ต่อครอบครัวตนที่ต้องรับผิดชอบ สมาชิกกองทุนมีส่วนช่วยให้กรรมการจัดเก็บและบริหารงานง่ายขึ้นแม้ช่วงแรกจะมีความสับสนอยู่บ้างในช่วงแรก

การพิจารณาอนุมัติเงินกู้แก่สมาชิกกองทุน มีความยุติธรรม โดยการร่วมกันแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการถึงการกู้ยืมในแต่ละแบบของผู้กู้เพื่อหาข้อยุติในการอนุมัติเงินกู้

1.3) การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเอง แม้จะมีการสนับสนุนเงินทุนในโครงการจากภาครัฐ ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงบางส่วนของชุมชนซึ่งอาจเป็นส่วนน้อย คนส่วนใหญ่ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ แม้ว่าในชุมชนเองจะมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว

1.4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ในหมู่บ้านหันสามัคคีก่อนหน้าที่จะมีกองทุนหมู่บ้านได้มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ทั้งทางด้านการเกษตรและกลุ่มด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือกันในชุมชนเอง หากจะจัดตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์อาจต้องสร้างความชัดเจนในการดำเนินการของกลุ่มให้มากยิ่งขึ้น และต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ

1.5) การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนบ้านหันสามัคคี จะมีความสามัคคีกันอย่างมากในแต่ละกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มที่กระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านซึ่งจะมีการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม การกระจายข่าวสารในชุมชนจะใช้ตัวแทนกลุ่มเป็นผู้กระจายข่าวสาร

แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยเกิดในหน่วยย่อย ๆ ของชุมชนและขยายตัวใหญ่ขึ้นเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งจะเห็นถึงความสามัคคีที่มีมากในระดับหนึ่ง

2) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนในพื้นที่

สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อถือในตัวแทนของตนสูง คือ เชื่อในคณะกรรมการและประธานกองทุน ซึ่งโดยส่วนใหญ่คณะกรรมการชุดนี้จะมาจากกรรมการชุมชนหรือกลุ่มกรรมการกองทุนอื่น ๆ ที่จัดตั้งมาก่อนหน้านี้ การสื่อสารและเสนอแนะจะมีทั้งแบบผู้นำชุมชนลงไปถึงสมาชิกชุมชน คือ แบบบนลงล่าง และแบบล่างขึ้นบน และการเจาะจงที่จะสื่อสารกันระหว่างสมาชิกกับกรรมการหมู่บ้าน หากมีปัญหารายกรณี

3) การสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ระหว่างชุมชน หากสังเกตจากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดในแบบรายงาน ของประธาน กรรมการ และสมาชิกกองทุน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันในระดับผู้นำของแต่ละชุมชน เนื่องจากมีความคุ้นเคยกันมาก่อนหน้านี้ แล้วจากกิจกรรมของอำเภอ

ส่วนในระดับสมาชิกกองทุนอยู่ในลักษณะการพบกันระหว่างเครือข่ายแสดงทัศนะและความเข้าใจในกิจกรรมที่ตนทำใจชุมชน แม้ผลที่ได้จะไม่ดีนัก เนื่องจากเวลาและการเก็บข้อมูลที่ต้องทำหลายเรื่อง แต่ก็ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี

เครือข่ายที่ได้ผลมากจะอยู่ในส่วนของหมู่บ้านในหมู่บ้านหันสามัคคีจะมีการรวมกลุ่มของผู้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีมาก่อนหน้านี้ มีราคาขั้นต่ำในการค้าขายสัตว์ที่เพาะเลี้ยง เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรจะมีราคาในการขายลูกสุกรของกลุ่มอยู่ที่ 1,100 บาท หรือในส่วนของผู้ค้าปลีกร แม้ไม่มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ แต่ผู้ค้าส่วนใหญ่ในชุมชน จะมีการสืบราคาหรือสอบถามจากผู้ค้าด้วยกันถึงราคาสินค้าในแต่ละชนิด เพื่อที่จะขายสินค้าชนิดนั้นในราคาเดียวกัน

4) ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ

4.1) ผลโดยตรง เงินจากกองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการเสริมสภาพคล่องตัวในการลงทุน สมาชิกผู้กู้เงินกองทุนสามารถเพิ่มศักยภาพในการทำกิจกรรมของตนได้โดยใช้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำของกองทุน

4.2) ผลกระทบโดยตรง ข้อจำกัดของกฎระเบียบกองทุน ทำให้สมาชิกหรือลูกหนี้กองทุนมีศักยภาพที่จะสร้างฐานะและปลดปล่อยหนี้สินที่มีต่อกองทุนได้ และอีกส่วนหนึ่ง มาจากศักยภาพของคณะกรรมการที่ให้ข้อเสนอแนะแก่นักสมาชิกในการกู้ยืมเงินและรูปแบบการชำระคืน

4.3) ผลกระทบโดยอ้อม เกิดความเข้าใจกันระหว่างคนในชุมชน ทั้งในด้านดีและร้าย ทำให้รู้ถึงความสัมพันธ์และอุปนิสัยของคนในชุมชนเมื่อต้องมีความสามัคคีและช่วยเหลือกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) ควรมีการยืดเวลาในการทำงานหรือบริหารกองทุนของคณะกรรมการให้มากขึ้นเพื่อความต่อเนื่องในการบริหารงานและมีช่วงเวลาที่จะอบรมหรือแนะนำผู้ที่จะมาปฏิบัติงานต่อ พร้อมกับมีผลตอบแทนที่ชัดเจนเพื่อสร้างแรงจูงใจในกว่าเข้าร่วมโครงการ
- 2) ควรมีการพิจารณาขนาดของกองทุนให้เหมาะสมกับขนาดของชุมชนหรือจำนวนประชากรในชุมชนเพื่อการกระจายของเงินที่เหมาะสมและมีความยุติธรรมมากขึ้น
- 3) ควรมีการเรียกประชุมสมาชิกผู้กู้และกรรมการกองทุนทั้งในระดับตำบล และหมู่บ้าน เป็นระยะ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความก้าวหน้าของกิจการที่ลงทุนไป
- 4) ควรให้ผู้กู้เงินกองทุนที่นำไปลงทุนทำการเกษตรกรรมและปศุสัตว์ ใช้วิธีการทำแบบธรรมชาติ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชน
- 5) เนื่องจากระยะเวลาการศึกษาน้อย จึงไม่สามารถสรุปผลของการบริหารจัดการกองทุนได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากการบันทึกบัญชีของกองทุนยังไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะมีรูปแบบบัญชีหลายรูปแบบและจากหลายสถาบัน
- 6) ควรมีฐานที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงของกองทุนในด้านต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงกฎหรือระเบียบของกองทุนเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับชุมชนนั้นยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือการดำเนินงาน
สำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับ
จังหวัดและอำเภอเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือสำหรับ
ประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
มนตรี ว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และ
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.
2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนาการ
พิมพ์ จำกัด.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านศรีสะเกษ. 2544. ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
บ้านหันสามัคคี ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา.
- คู่มืออาจารย์ผู้สอนและอาจารย์นิเทศก์หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมิน
โครงการ. กรุงเทพฯ.
- นฤตย์ เสกธีระ. 2545. “กระแสทรรศน์.” มติชน. 3 กรกฎาคม 2545, หน้า 6.
- มาร์ก เอ. ริชี่. 2545. “กระแสทรรศน์”. มติชน 29 มิถุนายน 2545, หน้า 14.
- มติชน. 2545. “ชีวิตคุณภาพ”. 26 มิถุนายน 2545, หน้า 18.
- สวนสนามศึกษา. 2545 “แคมป์ส-คนรุ่นใหม่”. มติชน. 21 มิถุนายน 2545, หน้า 19.